

VILNIAUS RAJONO CENTRINĖ BIBLIOTEKA

VILNIAUS RAJONO CENTRINĖS BIBLIOTEKOS
I S T O R I J A
(1978 — 1989 m.m.)

Rudamina
1995

Teksto autoriai ir sudarytojai:

E. Veikšniėnė

I. Baranovskaja

J. Zubricka

Redagavo - G. Budaviėienė

TURINYS

ĮVADAS

1. Rudaminos miestelio trumpa istorija ir bibliotekos pirmieji žingsniai..	2
2. Vilniaus rajono centrinės bibliotekos veikla 1978 - 1989 m.	6
2.1. Spaudinių fondo komplektavimas ir sudėtis.	6
2.1.1. Spaudinių fondo komplektavimas.	6
2.1.2. Fondo sudėtis.	9
2.2. Bibliotekos bibliografinis informacinis darbas.	12
2.2.1. Katalogai ir kartotekos.	13
2.2.2. Bibliografinė veikla.	14
2.3. Darbas su skaitytojais.	18
2.3.1. Skaitytojų sudėtis ir aptarnavimas.	18
2.3.2. Masiniai renginiai.	23
2.4. Centrinės bibliotekos metodinė veikla.	24
2.5. Vilniaus rajono CBS personalas.	26
2.6. Materialinė CBS bazė.	27
3. Vilniaus rajono centrinės bibliotekos veikla 1990 - 1994 m.	29
3.1. Spaudinių fondo komplektavimas.	29
3.2. Bibliografinis informacinis darbas.	32
3.3. Darbas su skaitytojais	34
3.3.1. Skaitytojų aptarnavimas.	34
3.3.2. Masiniai renginiai	35
3.4. Metodinė centrinės bibliotekos veikla.	36
IŠVADOS	38
PANAUDOTOS LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	
PRIEDAI	

ĮVADAS

Didelį vaidmenį ugdant tautos politinį sąmoningumą, keliant kultūrinį bei mokslinį-techninį lygį atlieka bibliotekos.

Šį darbą propoguojujant literatūrą Vilniaus rajone atlieka Vilniaus rajono centrinė biblioteka (iki centralizacijos — Rudaminos rajoninė biblioteka).

Kraštotyrimo darbo tikslas — nušviesti rajono centrinės bibliotekos veiklą, bibliotekos pirmuosius žingsnius, parodyti, kaip buvo organizuojami fondai, telkiami skaitytojai, kaip biblioteka sprendžia keliamus uždavinius.

Rašant darbą naudotasi straipsniais, pasirodžiusiais bibliotekinėje periodinėje spaudoje, tačiau daugiausiai remtasi bibliotekos archyvu, kuriame saugomi jos veiklą atspindintys dokumentai nuo 1977 metų (centralizacijos pradžios).

Rašant kraštotyriminį darbą, iškilo nemažai sunkumų. Nelengva buvo surinkti medžiagą apie ankstyvuosius bibliotekos gyvavimo metus, kadangi bibliotekos archyve nėra išlikę bibliotekos darbo ataskaitų bei kitokios informacijos nuo jos įkūrimo. Yra išlikę tikrai atskiri faktai, kelios inventorinės knygos, išsamiau paruošta viena istorinė apžvalga, kuri labai padėjo atsekti bibliotekos veiklos pirmuosius žingsnius.

Kraštotyriminį darbą sudaro 3 skyriai:

1. Trumpa Rudaminos rajono istorija ir bibliotekos pirmieji žingsniai.
2. Vilniaus rajono centrinės bibliotekos veikla nuo bibliotekų centralizacijos iki Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo.
3. Vilniaus rajono centrinės bibliotekos veikla po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo.

Pirmoje dalyje paliestos bibliotekos materialinės bazės kūrimo, personalo problemos, pagrindinės veiklos kryptys. Vilniaus rajono gyventojų sudėtis, rajono bendra charakteristika.

Antroje dalyje nušviečiama bibliotekos veikla nuo bibliotekos centralizacijos. Čia išnagrinėti knygų fondo komplektavimo ir organizavimo, literatūros propagavimo klausimai, supažindinama su bibliotekos katalogais ir kartotekomis, jų organizavimu bei bibliografinio darbo formomis. Šioje dalyje nagrinėjamas svarbus bibliotekos veiklos baras — tai darbas su skaitytojais, jų aptarnavimo klausymai, masinio darbo formos.

Trečioje dalyje nagrinėjami tie patys klausymai kaip ir antroje dalyje, tačiau visa bibliotekos veikla apžvelgiama po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo ir iki šių dienų. Tokiu būdu matyti, kas pasikeitė Vilniaus rajono centrinėje bibliotekoje pasikeitus istorinei situacijai.

Kraštotyrimo darbo pabaigoje pateikiamos statistinės lentelės, atspindinčios bibliotekos fondų komplektavimą, jų judėjimą, skaitytojus, jų pasiskirstymą atskiruose bibliotekų skyriuose, kadru augimą, tarpbibliotekinę veiklą ir kt.

Po priedų pateikiamas panaudotos literatūros ir šaltinių sąrašas, kuriame literatūra išdėstyta abėcėlės seka.

Vilniaus rajono centrinės bibliotekos pastatas

1. RUDAMINOS MIESTELIO TRUMPA ISTORIJA IR BIBLIOTEKOS PIRMIEJI ŽINGSNIAI

Vilniaus rajono centrinė biblioteka įsikūrusi Rudaminos gyvenvietėje, kuri yra vienuoliktame kilometre nuo Vilniaus. Gyvenvietė įsikūrusi abipus Rudaminos upelio. Anot padavimo, įvedant Lietuvoje krikščionybę, šiame upelyje krikščio aplinkinius lietuvius.

Gyvenvietėje yra dvi vidurinės mokyklos, kultūros namai, Vilniaus rajono centrinė biblioteka, valgykla, parduotuvės. Rudaminoje įsikūręs Vilniaus paukštynas, kuris pirmąją savo produkciją davė 1968 m.

Rašytiniuose šaltiniuose Rudamina minima nuo 1377 metų, kada 700 lietuvių raitelių čia susikovė su kryžiuočiais. Praėjus 16 metų, ties Rudamina vėl vyko kova su kryžiuočiais. Tame mūšyje Vytautas Didysis neteko keturių vėliavų, o kunigaikštis Jonas Alšėniškis pateko į kryžiuočių nelaisvę.¹

Pro Rudaminą, kuri tuo metu buvo pavieto centras, skverbdavosi kryžiuočiai į Lietuvos gilumą. Yra žinoma, kad dar prieš Lietuvos valstybės susivienijimą Rudamina priklausė Nalčios sričiai.

Rudaminos valsčius žinomas nuo XV a. pradžios. Žygimantas Kęstutaitis Rudaminą buvo padovanojęs Vilniaus vaivadoms, kurie ją valdė ir Aleksandro laikais. Yra žinoma, kad 1507 m. Žygimantas Senasis paliepė Vilniaus vaivada duoti Rudaminos valsčiuje esančią žemę karaliaus dvariškiui Griškai Steponavičiui.

Ir Kazimieras Jogailaitis dalijo tuščias Rudaminos žemes. Iš 1528 m. kariuomenės sąrašų matyti, kad Rudaminos valsčiuje tada buvo 1565 šeimos, iš jų 247 bajorai.

XVI a. Rudaminą valdė Rudaminų - Dusetiškių šeima. Padavimas sako, kad kai buvo krikščijama Lietuva, Rudamina su savo šeimos nariais apsikrikštijęs Rudaminos upelyje.

XVI a. pabaigoje Rudaminą buvo gavęs uolus reformatų veikėjas Andrius Volanas (1530-1610), dažnai pravardžiuojamas "kalvinistų popiežiumi".

Kada Rudaminoje pastatyta pirmoji katalikų bažnyčia, tikslų žinių nėra. Istorikas R.Krasauskasteigia, kad bažnyčia čia buvo pastatyta XVa. 1522 m. bažnyčios fundaciją patvirtino Žygimantas Senasis. XVIII a. mokėsi 10 mokinių, 1782 m. - 21. Vėliau mokykla buvo surusinta.

1865 m. rusai panaikino Rudaminos parapiją, bažnyčios pastatą pavertė stačiatikių cerkve ir įsteigė stačiatikių parapiją.

1907 - 1909 m. Rudaminoje katalikai pastatė naują medinę bažnyčią, kuri tebeveikia iki šiol.⁴Tai Švenčiausios Mergelės Marijos Gerosios Patarėjos bažnyčia.

Štai tokiame turtingame savo istorija miestelyje ir įsikūrusi Vilniaus rajono centrinė biblioteka, kurios istorija nėra tokia sena. Nėra išsamios archyvinės medžiagos apie šią biblioteką, jos įkūrimą bei veiklą. Pavyko rasti tik šiek tiek žinių

¹ Danilevičius E. Po Vilniaus apylinkes. - V., 1986. -P.97.

⁴Iš Rudaminos istorijos: Istorinė apžvalga. - P.4. - (Mašinosraštis).

apie bibliotekos pirmuosius darbo metus. Šios žinios tokios skurdžios, kad galima jas sutalpinti į kelis puslapius.

Biblioteka Rudaminoje buvo įkurta 1940 metais. Tuo metu ji vadinosi Rudaminos valstybine viešąja biblioteka. Pradinį literatūros fondą tesudarė 808 egzemplioriai. Kultūros valdybos įsakymu bibliotekos vedėjos pareigoms buvo paskirta A. Butkienė.

1941 m. sausio 1 dieną biblioteka turėjo 946 egzempliorius: iš jų 236 lenkų ir 710 lietuvių kalbomis. Tuo metu bibliotekos vedėju dirbo Kavaliūnas, bet, kadangi jis nemokėjo lenkų kalbos, buvo iš pareigų atleistas, ir vedėja paskirta A. Dutkova.²

1941 m. Lietuvą užgrobė vokiečiai. Pirmosiomis karo dienomis susidariusi vadinamoji Laikinoji Lietuvos vyriausybė įsakė iš darbo atleisti visus Tarybų valdžios metais skirtus darbuotojus. Atleista buvo ir Rudaminos bibliotekos vedėja. Prasidėjo ir bibliotekinių fondų "valymas". Buvo įsakyta išimti iš fondų komunistinę ir kitą netinkamą literatūrą. Į pašalinimui skirtų knygų sąrašus pateko ir tokios knygos kaip: T. Draizerio "Sesuo Keri", A. Čechovo "Dvikova", N. Gogolio "Mirusios sielos", V. Krėvės "Skirgaila" ir daugybė kitų. Po tokio valymo Rudaminos bibliotekoje 1942 m. gruodžio mėnesį liko vos 500 egzempliorių. Tuo metu bibliotekos vedėja dirbo J. Gudonienė.³

Nuo 1943 metų bibliotekos fondas po truputį pradėjo augti. Balandžio mėnesį literatūros fondą sudarė 669 egzemplioriai, o bibliotekoje buvo užregistruoti 38 skaitytojai.

Karui pasibaigus 1944 m. gruodžio 27-30 d.d. įvykusiame LKP CK IV plenumo buvo priimtas nutarimas "atstatyti iki 1945 metų sausio 15 d. pirklaskaityklas visuose valsčių centruose. Taip Rudaminos viešoji biblioteka tapo pirklaskaitykla.

Bibliotekų atkūrimo bei jų veiklos plėtojimo uždavinius išklėle pokarinio penkmečio 1946-50 m. plano nutarimai.

1950 m. birželio 20 d. valsčiai kaip administraciniai centrai buvo panaikinti ir vietoje 41 apskrities buvo sudaryti 87 rajonai. Kaimo bibliotekos tapo tiesiogiai pavaldžios apylinkių taryboms ir rajonų kultūros-švietimo darbo skyriams. Rudaminos biblioteka tapo Vilniaus rajonine biblioteka. Metų pabaigoje ji jau turėjo 9 kilnojamas bibliotekėles. Bibliotekos fondą sudarė 3703 egz., bibliotekoje skaitė 460 skaitytojų. Per metus buvo išduoti 5346 spaudiniai, organizuoti 48 garsiniai skaitymai ir 12 literatūrinių vakarų. Tuo metu bibliotekoje dirbo Marija Antonova.⁴

1952 m. rajoninės bibliotėkos vedėju buvo R. Macijevskis. Straipsnyje "Rajoninė biblioteka" išspausdintame "Raudonosios žvaigždės" puslapiuose (1952.02.02.) apie bibliotekos darbą jis rašė: "... parodas, standus mes ruošiame su tokiu apskaičiavimu, kad mėnesio pabaigoje rajono centre rengiamuose

²Iš Rudaminos istorijos: Istorinė apžvalga. - P.1. - (Mašinarštis).

³Iš bibliotekos istorijos: Istorinė apžvalga. - P.2. (Mašinarštis).

⁴Ten pat. - P.2. - (Mašinarštis).

seminaruose klubų-skaityklų ir apylinkių bibliotekų vedėjai galėtų susipažinti su mūsų žodine agitacija ir vėliau rengtų patys panašias vitrinas standus bei parodas.

Išvažiuodami į vietas rajoninės bibliotekos darbuotojai tikrina apylinkių ir kolūkių bibliotekų darbą, teikia jiems metodinę pagalbą".

Apie laikotarpį nuo 1952 iki 1972 metų jokių duomenų nerasta. O ir apie kitus metus iki bibliotekų centralizacijos duomenys labai skurdūs. Juos pavyko rasti Vilniaus rajono centrinės bibliotekos ataskaitoje už 1978 metus.

1972 m. pabaigoje bibliotekos fondai išaugo jau iki 19353 egzempliorių, iš kurių 3175 buvo lietuvių kalba, 14804 egzemplioriai rusų kalba ir 1354 spaudiniai kitomis kalbomis. Biblioteka turėjo skaityklą, abonementą bei vaikų literatūros skyrių. Rajoninėje bibliotekoje skaitė 1103 skaitytojai, per metus buvo išduota 20640 egz. Bibliotekoje dirbo 5 etatiniai darbuotojai, kurie teikė bibliografinę, informacinę bei metodinę pagalbą rajono bibliotekoms.

1973 metais spalio mėn. 9d. LTSR Kultūros ministerijos kolegija priėmė nutarimą (Nr.43) "Dėl Lietuvos TSR valstybinių masinių bibliotekų tinklo centralizacijos" ir patvirtino "Bibliotekų tinklo centralizacijos respublikoje planą".⁵

1974 m. kovo 18d. LTSR Kultūros ministerija patvirtino "Valstybinių masinių bibliotekų centralizacijos nuostatus". 1974 m. gegužės mėn TSKP CK priimtame nutarime "Dėl bibliotekų vaidmens didinimo, komunistiškai auklėjant darbo žmones ir spartinant mokslinę-techninę pažangą" numatyta 1974-1980 metais centralizuoti visas šalies valstybines masines bibliotekas⁶, įsteigiant miestų ir rajonų bibliotekų bazėje vieningą tinklą su bendrais etatais, bendru knygų fondu, centralizuotu literatūros komplektavimu ir tvarkymu. Prasidėjo naujas etapas bibliotekų veikloje.

Valstybinių masinių bibliotekų centralizacija respublikoje buvo baigta 1977 metais. Tokiu būdu nuo 1977.09.15d. Rudaminoje esanti rajoninė biblioteka tapo Vilniaus rajono centrine biblioteka. Bibliotekos direktorės pareigoms buvo paskirta Kristina Mailun. Greitai ją pakeitė kita darbuotoja - Marcinkevičienė. Pradėjo smarkiai augti bibliotekos spaudinių fondas bei skaitytojų skaičius. 1978 m. pabaigoje bibliotekoje skaitė 3004 skaitytojai, per metus buvo išduota 67506 spaudiniai (žr.lent. Nr. 8)

1978 m. pasikeitė nemažai bibliotekos darbuotojų: mirė vyr. bibliotekininkė Makarevičienė. Direktoriaus pareigoms buvo paskirtas jaunas, tik baigęs Vilniaus valstybinį universitetą darbuotojas Jonas Stankevičius; bibliografinio skyriaus vedėjos pareigoms buvo priimta B.Masionienė, o bibliografe tapo I.Baranovskaja. Metodinio skyriaus vedėjos pareigas užėmė G.Budavičienė, buvusi komplektavimo vedėja. Nepasikeitė tikrai vaikų literatūros skyriaus darbuotoja. Šias pareigas ir toliau atliko G.Radzevič.

Centralizacijos dėka bibliotekoms atsivėrė geresnės galimybės propaguoti mokslo ir technikos pasiekimus, racionaliau ir ekonomiškiau naudoti vidinius resursus, gerinti gyventojų aptarnavimą knyga, operatyviau ir išsamiau atsakyti į

⁵Urbonienė V. Bibliotekų tinklo centralizacija // Bibliotekų darbas.-1974.-Nr.2.-P.4-6.

⁶Dėl bibliotekų vaidmens didinimo komunistiškai auklėjant darbo žmones ir spartinant mokslinę-techninę pažangą //Tiesa.-1974.-gegužės 29.

skaitytojų užklaudas. Centralizacijos sąlygomis sustiprėjo ir Vilniaus rajono centrinės bibliotekos veikla. Pagerėjo fondų komplektavimas bei darbas su skaitytojais. Toliau ir apžvelkime bibliotekos veiklą centralizacijos metais.

2. VILNIAUS RAJONO CENTRINĖS BIBLIOTEKOS VEIKLA (1978-1990).

Įvykdžius Vilniaus rajono bibliotekų tinklo centralizaciją, iš esmės pagerėjo visa fondų komplektavimo ir organizavimo sistema, bibliografinio informacinio darbo sistema, pajvairėjo darbo su skaitytojais formos. Centralizavus bibliotekų tinklą buvo iškeltas uždavinys - rūpintis, kad skaitymas taptų sisteminga gyventojų mokymosi, kvalifikacijos tobulinimo ir savišvietos reikme.

Šiame skyriuje ir bus apžvelgiama, kaip Vilniaus rajono centrinei bibliotekai sekėsi spręsti šį uždavinį,

2.1. Spaudinių fondo komplektavimas ir sudėtis.

2.1.1. Spaudinių fondo komplektavimas

Fondo komplektavimas - tai vienas iš sudėtingiausių ir atsakingiausių bibliotekinio darbo barų. Galima sakyti, jog daug kuo bibliotekos darbo sėkmė priklauso nuo bibliotekos fondo kokybės ir kiekybės.

Įvykdžius Vilniaus rajone centralizaciją, vieningo fondo sudarymas įgalino sistemingai kontroliuoti bibliotekų komplektavimą, racionalų lėšų panaudojimą, o be to įgalino išvengti dubliavimo, įsigyjant vienokią ar kitokią literatūrą.

Valstybinių masinių bibliotekų tinklo centralizacija sudarė palankias sąlygas spaudinių fondams formuoti, dabar jie komplektuojami centralizuotai. Sukurtos centralizuotų bibliotekų fondų saugyklos, mainų fondai, atliktas didelis darbas, formuojant filialų fondus. Visa tai suteikė galimybę gerinti skaitytojų aptarnavimą, tenkinti jų poreikius.⁷

Jau centralizacijos išvakarėse buvo atliekami paruošiamieji darbai fondų performavimui, išaiškinama neaktuali literatūra, sutikslinami fondų apskaitos dokumentai ir 1977 metais rugsėjo 15 dieną, įvykdžius Vilniaus rajone centralizaciją, buvo sukurtas vieningas knygų fondas, iš esmės pakeitęs fondų organizaciją bei patį komplektavimo procesą.⁸

Vieningo centralizuoto komplektavimo tikslas - išvengti nereikalingo spaudinių dubliavimo, pagerinti fondų sudėtį bei padidinti jų apyvartą, geriau panaudoti komplektavimo lėšas.⁹

Vilniaus rajono centrinės bibliotekos fondas buvo komplektuojamas kaip universalus, buvo atsižvelgiama į rajono ekonominį ir kultūrinį profilį, gyventojų sudėtį ir tautybę.

Pirminiai komplektavimo šaltiniai - einamosios literatūros komlplektavimas ir panaikintų kaimo bibliotekų fondai. Buvo kaupiama lietuvių, rusų, lenkų, užsienio kalbomis išleista literatūra, knygos, brošiūros, išliekamąją vertę turintys atskirų

⁷Zonytė J. Skaitytojas negavo knygos. Kodėl? //Bibliotekų darbas.-1983.-Nr.9.-P.8.

⁸Kažiniene B. Masinių bibliotekų fondų komplektavimas centralizuotoje sistemoje // Bibliotekų darbas.-1974.-Nr.3.P.-6.

⁹Ten pat.

mokslo sričių leidiniai, mokslo populiarinimo literatūra, visų mokslo sričių, grožinė bei vaikų literatūra.

Po centralizacijos pasikeitė individuali ir visuminė apskaita. Inventorinės knygos buvo pakeistos kortelėmis, tačiau tokiai naujai apskaitos formai nepasiteisinus, 1988 metais vėl buvo sugrįžta prie inventorinių knygų.

Visos lėšos buvo centralizuotos LTSR Kultūros ministerijos biudžete ir literatūra įsigyjama Respublikiniame bibliotekų kolektoariuje. Papildomam komplektavimui biblioteka lėšų neturėjo.

Komplektuojama literatūra pagal sudarytą suvestinį viso rajono komplektavimo planą. Jį sudarant buvo atsižvelgiama į aptarnaujamų mikrorajonų gyventojų sudėtį, poreikius, ekonominį bei kultūrinį profilį.

1979 metais Vilniaus rajono centralizuotos sistemos bibliotekos užsakė literatūros už 8977 rublius.¹⁰

Vilniaus rajono centrinės bibliotekos komplektavimo skyrius užsakė literatūrą iš 56 sąjunginių bei respublikinių leidyklų, tai "Mokslas", "Šviesa", "Mintis", "Vyturis", "Sovetskij pisatel", "Medicina", "Pedagogika", "Jaunoji gvardija", o taip pat užsako literatūrą iš kaimyninės Baltarusijos leidyklos "Mastackaja literatura".¹¹

1989 metais rajono centralizuotos sistemos bibliotekos gavo spaudinių už 46 tūkstančius rublių, o periodikos už 13 tūkstančių rublių. Tai 2000 rublių daugiau negu buvo išskirta lėšų, kadangi lenkų literatūra sąrašuose išdėstyta be kainų.

1989 metais TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas patvirtino "Bibliotekininkystės Tarybų Sąjungoje nuostatus".¹² Šis dokumentas nusakė pagrindinius bibliotekininkystės organizavimo principus.

Komplektavimo klausimu dokumente pažymima, kad bibliotekos nepriklausomai nuo pavaldumo, turi teisę pirmosios įsigyti nustatyta tvarka knygas, spaudinius bei kitokią medžiagą pagal jų fondų komplektavimo profilį.¹³

Po šių įstatų patvirtinimo Vilniaus rajono centrinė biblioteka komplektuodama fondą pagrindinį dėmesį skyrė fondų formavimo ir panaudojimo sistemoje gerinimo klausimui. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas LTSR Kultūros ministerijos įsakymui "Dėl literatūros užsakymo vykdymo kontrolės" vykdymui. Buvo kontroliuojamas komplektavimas. Ypatingas dėmesys buvo atkreipiamas į literatūros lenkų kalba užsakymus, nes šios literatūros buvo mažiausiai.

Periodika buvo komplektuojama centralizuotai, atsižvelgiant į bibliotekos aptarnaujamojo mikrorajono ekonominį-kultūrinį profilį. Ne visada buvo galima atsižvelgti į skaitytojų poreikius, kadangi tam buvo skiriama mažokai lėšų. Štai, pavyzdžiui, 1984 metais periodikos komplektavimui buvo skirta 13000 rublių, o knygų - 36000 rublių.¹⁴

Gerinant bibliotekų fondų komplektavimą ir panaudojimą iškilo nemažai problemų, ir ne visuomet dėl to buvo kalti bibliotekininkai. Knygos nuolat brango,

¹⁰Vilniaus rajono C B ataskaita.- Rudamina.,1979.-P.15.

¹¹Ten pat.-1989.- P.16.

¹²Tarybinės bibliotekininkystės teisinis pamatas // Bibliotekų darbas.-1984.-Nr.6.-P.1.

¹³Ten pat.

¹⁴Vilniaus rajono CB ataskaita.- Rudamina,1984.-P.27.

vis sunkiau buvo tenkinami bibliotekos užsakymai sąjunginiams leidiniams, o kartais ir respublikiniams, pavyzdžiui, leidyklos "Molodaja gvardija" užsakymai 1988 metais buvo įvykdyti tik 30% , o "Sovetskij pisatel" - tik 55% .¹⁵

1983 metais vasario 18 dieną TSRS Kultūros ministerija išleido įsakymą "Dėl kai kurių kultūros organų ir jiems pavaldžių bibliotekų rimtų trūkumų naudojant, komplektuojant ir saugant knygų fondus. LTSR Kultūros ministerija patvirtino analogišką įsakymą "Dėl spaudinių fondų komplektavimo, skaitymo ir apsaugos gerinimo respublikos valstybinėse masinėse bibliotekose". Vykdamas šiuos reglamentuojančius dokumentus, 1984-1987 metais buvo atlikta visų masinių bibliotekų fondų analizė.¹⁶

Šios analizės duomenų apibendrinimui Vilniaus zonoje reikėjo didelių pastangų. Tam buvo skirta pirmoji zonos teorinė-praktinė konferencija, įvykusi 1988 metų pabaigoje. Joje buvo pažymėta, kad šio krašto bibliotekų fondai trikalbiai, todėl sudėtingas jų komplektavimas bei panaudojimas. Literatūra lenkų kalba turi mažą paklausą ir, net periodika lenkų kalba mažai prenumeruojama bei menkai skaitoma bibliotekose.¹⁷

Vilniaus rajono centralizuotos sistemos vieningą komplektavimą vykdė komplektavimo skyrius kartu su komplektavimo taryba, įkurta 1980 metais. Šioje taryboje 1989 metais buvo 10 narių. Jai priklausė centrinės bibliotekos direktorė G. Budavičienė, pavaduotoja - komplektavimo skyriaus vedėja, sekretorė ir atstovai iš filialų. Ši taryba susipažindavo su centrinės bibliotekos ir filialų teminiais komplektavimo planais, koregavo juos ir tvirtino centralizuotos sistemos teminių komplektavimo planą. Taip pat ši komisija dalyvaudavo tiriant fondų panaudojimą ir sudėję, skirstė knygas, kurių gauta mažiau egzempliorių negu užsakyta.

Centralizuotos sistemos vieningas fondas komplektuojamas perspektyviniu teminiu komplektavimo planu. Praktiškai juo buvo vadovaujamas ir užsakant literatūrą, paskirstant knygas, gautas centralizuotos sistemos filialams bei centrinės bibliotekos skyriams.

Centrinės bibliotekos komplektavimo skyrius turi pagalbinį informacinį aparatą, kurį sudaro suvestinė einamojo komplektavimo abėcėlinė kartoteka, suvestinė skaitytojų sudėties ir profesijų kartoteka, laikraščių ir žurnalų prenumeratos, rajono ekonominio ir kultūrinio profilio kartotekos ir literatūros lenkų kalba užsakymų kartoteka. Komplektavimas vykdomas iš anksto užsakant naujai išeinančią literatūrą. Tam tikslui naudojama įvairių rūšių bibliografinė medžiaga - leidyklų planai, metų gale gaunami sąrašai knygų, kurios nebuvo įtrauktos į leidyklų planus ir kurias rekomenduoja užsakyti.

Einamoji periodinė spauda - svarbi fondo dalis, kadangi pirmoji nušviečia visas politines, mokslo bei technikos naujoves.

Periodika centralizuotoje sistemoje buvo prenumeruojama, vadovaujantis LTSR Kultūros ministerijos ir LTSR Ryšių ministerijos pateikiamomis

¹⁵Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina, 1988.-P.36

¹⁶Zonytė J. Bibliotekų fondai - visų rūpestis // Bibliotekų darbas.-1989.-Nr.4.-P.8.

¹⁷Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina,1985.-P.40.

rekomendacijomis. Biblioteka (1989 metų duomenimis) prenumeravo 133 pavadinimų periodinius leidinius, iš kurių 44 pavadinimų laikraščiai: 24 lietuvių kalba, 18 - rusų ir 2 lenkų kalba, ir 89 pavadinimų žurnalus: 38 lietuvių kalba, 50 - rusų ir 1 lenkų kalba.¹⁸

1989 metais centrinė biblioteka užsakė daug naujų periodinių leidinių, tokių kaip "Mažoji Lietuva", "Atgimimas", "Respublika", "Aušrinė", žurnalas "Katalikų pasaulis", "Magazyn Wilensky", "Soglasie".¹⁹

2.1.2. Fondo sudėtis.

Vieningo fondo spūdiniai sistemos ribose gali laisvai cirkuliuoti, todėl jais gali pasinaudoti kiekvienas skaitytojas, nesvarbu, kur spaudinys saugomas, ar kuriame nors centrinės bibliotekos skyriuje, ar saugykloje, ar filialų fonduose.

Po centralizacijos 1978-1984 metų laikotarpyje Vilniaus rajono centrinė biblioteka gavo 17158 egz., o visacentralizuota sistema gavo 253122 egz. Tuo pačiu laikotarpiu centrinėje bibliotekoje buvo nurašyta - 12480 egz., o visoje centralizuotoje sistemoje - 13356 egz.²⁰

Pažvelgus į lentelę "Knygų fondo dinamika" (žr. priede lentelę Nr. 4) aiškiai matyti, kad daugiausiai literatūros buvo gauta nuo 1978 iki 1987 metų, vėliau gautos literatūros kiekis pradėjo mažėti. Na, o nurašyta daugiausiai 1978 metais, kai vykdant centralizaciją, buvo uždarytos 14 kaimo bibliotekų, iš kurių daugelis po to tapo knygų išdavimo punktais. Uždarius bibliotekas, nurašyti spaudiniai buvo perduoti į rajono centrinės bibliotekos mainų rezervinį fondą ir metinėse ataskaitose nebenurodomi.

Kaip matyti iš lentelės Nr.4. 1981 metais taip pat buvo didelis nurašytos literatūros kiekis, tiek CB, tiek visoje centralizuotoje sistemoje. 1981 metais pirmą kartą po centralizacijos buvo sutiktinami fondai, nurašoma susidėvėjusi ir aktualumą praradusi literatūra.

Filialuose pirmaisiais centralizacijos metais literatūros buvo gauta 26258 egz. ir nurašyta 32620 egz. Filialų fondai sumažėjo. Tai galima paaiškinti tuo, kad fondai nebuvo tinkamai paruošti centralizacijai, neatrinkta pasenusi literatūra, netiksliai vykdoma fondų apskaita.

Centrinės bibliotekos fondai 1979-89 metų laikotarpyje žymiai išaugo ir jeigu 1978 metais vidutiniškai vienam gyventojui teko po 3,8 egz., o vienam skaitytojui 13,5 egz., tai jau 1983 metais vidutiniškai vienam gyventojui teko 4,8 egz., o vienam skaitytojui - 13,9 egz.

Po centralizacijos pakito ir spaudinių fondų sudėtis. Pirmaisiais metais po centralizacijos procentinė literatūros sudėtis pagal mokslo šakas pasiskirsčiusi taip: CB visuomeninė politinė literatūra sudarė 16,4% , gamtos, matematikos, medicinos - 6,9%, technikos ir žemės ūkio - 4,5% , grožinė literatūra - 63,7%, meno ir sporto

¹⁸Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina,-1989.-P.48.

¹⁹Ten pat.-P.47.

²⁰Ten pat.-1978-1984.

literatūra - 4,4% .1979-1984 metų laikotarpyje visuomeninės politinės literatūros kiekis išaugo nuo 16,4% iki 18,07%, padaugėjo gamtos mokslų, matematikos, medicinos literatūros nuo 6,9% iki 7,1%, o taip pat nežymiai augo žemės ūkio ir technikos literatūros kiekis nuo 4,5% iki 5,2%, sporto ir meno literatūros nuo 4,5% iki 4,8%. Išaugo ir grožinės literatūros fondas , 1979 metais jis užėmė 63,7%, o 1983 m. - 64,7%.²¹

Šie duomenys aiškiai atspindi tuometinį fondo, kurio didžiąją dalį sudarė grožinė literatūra sudėtį. Tačiau, kaip matyti iš rodiklių, sparčiausiai augo visuomeninės-politinės literatūros kiekis, o ne grožinės. Tokį augimą galima paaiškinti tuo, kad bibliotekos buvo ideologizuotos ir jų fondai turėjo būti atitinkamai komplektuojami. Be to, visuomeninė literatūra buvo per prievartą brukama bibliotekoms, nes ji buvo pigi, daug jos išleidžiama, o kur dar įvairių brošiūrų pavidalu atkeliaujanti į bibliotekas tokia literatūra.

Palyginus su ankstesniais metais, ankstesnio laikotarpio fondų sudėtimi (žr.lentelę Nr.6), matomas fondų nuolatinis augimas, ypatingai išaugęs visuomeninės-politinės bei grožinės literatūros spaudinių skaičius. Ir tik 1989 metais fondo augimas stabilizavosi. Labai sumažėjo visuomeninės-politinės literatūros skaičius (1,3%) ir 1989 metų skaičius beveik prilygsta 1984 metų skaičiui (žr.lentelę Nr.6).

1989 metais centralizuotoje sistemoje buvo įvykdytas vienkartinis fondų valymas nuo pasenusios,aktualumą praradusios literatūros.²² Šiuo dvasinio atgimimo laikotarpiu iš esmės reikėjo keisti veiklos pobūdį komplektuojant bei kaupiant bibliotekos fondą. Vilniaus rajono centrinės bibliotekos fonde buvo daug nereikalingos, neskaitomos literatūros, o skaitytojus domino, jie laukė gerų knygų. Todėl, mano manymu, toliau turėtų būti peržiūrima ne tik visuomeninė-politinė literatūra, bet ir kitų šakų literatūra.Fonduose ir kataloguose reikėtų atsisakyti ideologinio literatūros skirstymo į ikitarybinį, tarybinį laikotarpius. Reikėtų surinkti geriausią lietuvių literatūrą ir ją išsaugoti, nes tai pirmaeilis kiekvienos bibliotekos reikalas, juolab, kad lietuvių kalba paskelbta valstybine kalba. Todėl toliau reikia panagrinėti kalbinę fondo sudėtį, nes tai taip pat labai aktualu, siekiant geriau aptarnauti skaitytoją.

Vilniaus rajonas išsiskiria tautybių įvairumu, todėl fondai komplektuojami lietuvių, rusų, lenkų kalbomis išleista literatūra. 1978 metais centralizuotoje sistemoje kalbinė fondų sudėtis buvo tokia: lietuvių kalba 75380 egz., rusų kalba - 240378, likusioji literatūra - 298142 egz. lenkų ir kitomis kalbomis (žr. lentelę Nr.5.).

Kalbiniu atžvilgiu fondai apytikriai atitiko rajono gyventojų nacionalinę sudėtį. Daugelis lenkų, baltarusių ir rusų tautybės skaitytojų skaito literatūrą rusų kalba. Literatūros šia kalba ir buvo komplektuojamą daugiausiai. Didžiausius lietuviškos literatūros fondus turi Marijampolės, Mažosios Riešės, Trakų Vokės filialai.

²¹Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina,1979-1983.

²²Ten pat.-1989.-P.36

Visumoje geras darbo su fondais tradicijas turėjo daugelis respublikos miestų ir rajonų, bet galima drąsiai teigti, kad šis darbo baras Vilniaus rajone nuo centralizacijos iki 1984 metų buvo gana apleistas. Tam įtakos turėjo ir bibliotekininkų išsilavinimas.

1983 metais gruodžio 14-15 dienomis valstybinės tarpžinybinės bibliotekų komisijos iniciatyva Vilniuje, Respublikiniuose profsąjungos kultūros rūmuose, įvyko respublikinė bibliotekų ketvirtoji mokslinė konferencija. Joje buvo išanalizuoti Lietuvos bibliotekininkystės laimėjimai po trečiosios mokslinės bibliotekininkų konferencijos, įvykusios 1976 metais. Tai buvo reikšmingas renginys. Jame buvo apžvelgtas ir įvertintas nemažas bibliotekininkystės raidos etapas. Iš tribūnos kolegų būryje buvo išsakytos idėjos, mintys, priimtose rekomendacijos buvo akstinas tobulinti bibliotekų veiklos idėjinį turinį, formas ir metodus.²³

Šioje konferencijoje buvo pabrėžiama, kad užbaigtas tik pirmasis bibliotekų centralizacijos etapas. Išspręsti žinybinės centralizacijos organizaciniai klausimai ir dabar būtina rūpintis bibliotekinių paslaugų kokybės gerinimu, technologinių procesų tobulinimu.²⁴

Praėjus dešimtmečiui atsiskleidė centralizacijos trūkumai. Buvo pabrėžta, kad ji nebuvo iki galo apgalvota. Per daug dėmesio buvo skiriama kiekybiniam rodikliams, kuriuose kartais paskęsdavo darbo kokybė ir efektyvumas. Bibliotekų kolektoriai ne visur pajėgūs vykdyti centralizuotą komplektavimą. Masinių bibliotekų fondai ir katalogai nebuvo pakankamai paruošti centralizacijai.²⁵

IV-oje Lietuvos bibliotekininkų konferencijoje buvo pabrėžta, kad bibliotekų autonomiško vystymosi, neriboto jų fondo didinimo era pasibaigė ir prasidėjo bibliotekų bendradarbiavimo laikotarpis. Bibliotekos pasiekė tokį išsivystymo lygį, kad kiekybinis jų resursų didinimas nebeduoda teigiamų rezultatų, o dažnai net trukdo gerai dirbti ir bibliotekų informacinius resursus galima formuoti tik bendromis pastangomis, kompleksiskai juos vystant rajonuose, miestuose, respublikoje.²⁶

1984 metais TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas patvirtino "Bibliotekininkystės Tarybų Sąjungoje nuostatus."²⁷ Fondų klausimu juose buvo pažymima, jog visų tipų ir žinybų bibliotekų fondai sudarys vieningą, valstybės saugomą bibliotekų fondą. Juo naudotis teisė suteikiama visiems TSRS piliečiams, įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms. Tuo pagrįstas privalomas bibliotekų fondų komplektavimo koordinavimas.²⁸

²³Tarybų Lietuvos bibliotekininkų IV-oji mokslinė konferencija // Bibliotekų darbas.-1984.-Nr.2.-P.1-2.

²⁴Kancleris A. Bibliotekų centralizacija: pasiekimai, problemos ir perspektyvos // Bibliotekų darbas.-1984.-Nr.6.-P.32.

²⁵Ten pat.

²⁶Dubauskas S. Bibliotekų informaciniai resursai // Bibliotekų darbas.-1984.-Nr.2.-P.19.

²⁷Tarybinės bibliotekininkystės teisinis pamatas // Bibliotekų darbas.-1984.-Nr.6.-P.1.

²⁸Ten pat.

Svarbią reikšmę Vilniaus rajono centralizuotos sistemos komplektavimo procese turi saugyklos fondas. Šis fondas 1989 metais pagal kalbas buvo pasiskirstęs taip:

spaudiniai lietuvių k. - 12,9%,
 rusų k. - 69,9%,
 lenkų k. - 5,9%,
 kitomis kalbomis - 0,4%.²⁹

Centrinės bibliotekos saugykla komplektavo mokslo populiarinimo, visuomeninę-politinę, grožinę literatūrą, monografijas, informacinius bibliografinius leidinius, kraštotyrinę medžiagą apie rajoną, vertingų knygų vienintelius egzempliorius, leidinius gautus mažais kiekiais. Saugyklos materialinė bazė buvo vidutiniška. Centrinės bibliotekos saugykla užima 24 m², dalis jos buvo Nemenčinės miesto filiale (15m²). Saugyklai tai tikrai per ankštos ir nepatogios patalpos, o jas pagerinti nėra jokių perspektyvų. Saugykloje esančių spaudinių skaičius nuolat auga. 1987m. saugykloje buvo 14820 egz., 1988 metais - 15236 egz., o 1989 m. - 15248 egz.³⁰

Saugykloje saugomų spaudinių skaičių bibliotekos darbuotojai buvo priversti kaip įmanydami riboti. Dėl vietos stokos buvo atsisakyta mokslo populiarinimo literatūros ir vaikų literatūros, išleistos plonais viršeliais.

Vilniaus rajono centralizuotos sistemos mainų rezervinis fondas yra Nemenčinės mieste, 38 km nuo centrinės bibliotekos. Bendras plotas - 22 m², patalpos apšildomos krosnimis.

Šis fondas įvairiais metais taip pat buvo nevienodas. 1986 metais jame buvo 5141 egz., iš kurių literatūrą lietuvių kalba sudarė 0,7%, rusų k. - 86,2%, lenkų - 13%. 1985 m. mainų rezerviniame fonde buvo 9593 egz., 1987 m. - 4759 egz.³¹

Kiekvienų metų pabaigoje ataskaitų metu buvo analizuojama, kokios literatūros trūksta ir ši literatūra buvo pildoma iš mainų rezervinio fondo.

2.2. Bibliotekos bibliografinis informacinis darbas

Vilniaus rajono centrinės bibliotekos bibliografinė informacinė veikla vystėsi ir tobulėjo palaipsniui. 1974 m. nutarimas "Dėl bibliotekų vaidmens didinimo komunistiškai auklėjant darbo žmones ir spartinant mokslinę-techninę pažangą" iš esmės pakeitė šio darbo stilių, nes tik po bibliotekų centralizacijos, 1978 m. buvo įkurtas atskiras bibliografijos-informacijos skyrius.

Bibliografinio skyriaus uždaviniai sudėtingi ir visapusiški. Jis apima ir vidaus darbą - bibliografinio aparato organizavimą, bibliografinį bibliotekos skaitytojų aptarnavimą, bibliografinių žinių propagandą ir metodinę pagalbą bibliografinėi filialų veiklai ir bibliografinės veiklos koordinavimą su kitų žinybų bibliotekomis, o

²⁹Vilniaus rajono CB ataskaita.- Rudamina.-1989.-P.74.

³⁰Ten pat.- 1987-1989.-P.33.

³¹Ten pat.- 1985-1987.-P.16.

taip pat ryšius su didžiosiomis bibliotekomis. Bibliografiniam skyriui tenka ir visas kraštotyris darbas, įskaitant kraštotyris bei vietinių leidinių fondo valymą, šios literatūros išdavimą skaitytojams ir jų propagandą.³²

Įvykdžius centralizaciją Vilniaus rajone iškilio daug problemų - trūko darbuotojų, ilgą laiką nebuvo bibliografijos skyriaus vedėjo. Peržiūrint centrinės bibliotekos bibliografinį informacinį aparatą reikėjo daug ką pakeisti, sutvarkyti, nes kartotekos buvo gana prastai apipavidalintos, medžiaga jose pasenusi, retai ir nesistemiškai papildoma, nebuvo ir bibliografinio informacinio archyvo. Taip, kad po centralizacijos iškilio daugelis problemų, kurių neišsprendus neįmanoma būtų tęsti pilnavertį darbą.

2.2.1. Katalogai ir kartotekos

Informacinį bibliotekos fondą sudaro sisteminis ir abėcėlinis katalogai, o taip pat centrinės bibliotekų sistemos generalinis katalogas, kuris buvo pildomas iki 1988 metų. Vėliau dėl neaktualumo, Šis darbas nebetęsiamas. Katalogus sudaro komplektavimo skyriaus darbuotojai, o bibliografams tekdavo juos tik suredaguoti, laiku išimti pasenusias ar nurašytų leidinių korteles. Abėcėliniame kataloge atsispindi knygos lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis. Pastarųjų bibliotekoje nebuvo daug.

Bibliotekoje esanti literatūra kataloguose išdėstyta pagal dešimtainę klasifikaciją.

Naudojantis tiktais katalogais, į skaitytojų užklausas atsakyti ne visad pavyksta, nes katalogai neatskleidžia leidinio turinio, todėl tam yra naudojamos kartotekos, kurios papildo katalogus, išsamiau atskleidžia literatūros, esančios bibliotekoje, turinį, bei pateikia įvairių papildomų žinių atskiriomis temomis.

Centrinės bibliotekos informaciniam aparatui priklauso universalioji sisteminė straipsnių, teminė, eilėraščių, romanų, apysakų ir apsakymų, recenzijų kartotekos ir turtingiausia jų - kraštotyris kartoteka.

Bibliografinis skyrius taip pat turi kartotekas: tarnybinė literatūros bibliografiniais klausimais kartoteka ir individualios apskaitos kartoteka, kurioje atsispindi visa literatūra nuo centralizacijos iki 1988 metų, esanti CB.

Universalioje sisteminėje straipsnių kartotekoje atsispindi aktuali sąjunginės, respublikinės ir rajoninės spaudos medžiaga, atskleidžiamas periodikos turinys.

Teminėje eilėraščių kartotekoje yra išskirtos temos - "Apie gamtą", "Apie darbą", "Apie moterį" ir kt. Atskirai vienoje dėžutėje buvo išskirti Lietuvos ir TSRS poetų eilėraščiai, skelbti periodikoje.

Kraštotyris kartotekoje 1989 metams buvo sukauptos 16068 aprašytos kortelės, iš kurių 2074 buvo lietuvių kalba, 1292 rusų kalba ir likusios lenkų bei užsienio kalbomis. Kartotekos pildymui bei tvarkymui buvo skiriamas ypatingas

³²Tomonis S. Bibliografinis darbas centralizacijos sąlygomis.-Kn.:Bibliotekų veikla spartinant mokslinę techninę pažangą.-V.,1982.-P.96.

dėmesys. Buvo stengiamasi kuo išsamiau atskleisti Vilniaus rajono istoriją, dabartį. Medžiaga šiai kartoteikai renkama daugiausiai iš respublikinės ir rajoninės spaudos.

Bibliografinio skyriaus darbuotojai nuolat pildo bibliografijų bibliografijos kartoteką, kuri 1989 m. apėmė arti 1000 kortelių. Joje atsispindėjo įvairūs centrinėje bibliotekoje esantys bibliografiniai leidiniai.

Centrinės bibliotekos pagrindinis informacinis fondas yra skaitykloje. Jis tvarkingai apipavidalintas. Jame sukaupti Sąjungoje ir respublikoje išleidžiami bibliografiniai bei informaciniai leidiniai. Tai įvairių tipų enciklopedijos, žodynai, vadovai, žinytai žemės ūkio ir įvairiais kitais klausimais, populiariausi informaciniai leidiniai užsienio kalbomis. Atskira lentynėlė buvo išskirta leidžiamai "Pasaulinės literatūros bibliotekai". 1989 metais centrinė biblioteka jau turėjo 39 tomus.

1986 metai, remiantis Vilniaus rajono centrinės bibliotekos įsakymu Nr.4, išleistu 1986.01.08. buvo paskelbti fondų, katalogų ir kartotekų tvarkymo metais visose rajono bibliotekose. Remiantis įsakymu Vilniaus rajono bibliotekos turėjo pertvarkyti savo fondus, katalogus ir kartotekas pagal BBK. Tačiau, Probleminei bibliotekų tarybai 1988 metais spalio 27 d. įvykusiame išplėstiniame posėdyje, išnagrinėjus BBK įdiegimo situaciją bei perspektyvas respublikoje buvo padaryta išvada, kad BBK dėl savo netobulumo visiškai neatitinka Lietuvos bibliotekų sprendžiamų uždavinių ir ją diegti yra netikslinga.³³ Vilniaus rajono, kaip visos respublikos, bibliotekos šių lentelių atsisakė. Tačiau šis parengiamasis darbas nenuėjo veltui: bibliotekoje ir jos filialuose buvo padaryta fondų inventorizacija, fondai išvalyti nuo pasenusios bei susidėvėjusios literatūros, suredaguoti katalogai ir kartotekos.

Kaimo filialuose bibliografinį informacinį aparatą sudaro informacinio fondo abėcėlinis ir sisteminis katalogai, universaliosios straipsnių, recenzijų, kraštotyrinės kartotekos. Tikslai 10 filialų turėjo gerai sutvarkytus katalogus ir kartotekas, o kituose filialuose šis darbas arba visai neatliekamas arba buvo atliekamas labai silpnai. Prie silpnai bibliografinį darbą dirbančių filialų galima būtų priskirti Verusavos, Buivydiškių, Maišiagalos filialų darbuotojus.

2.2.2. Bibliografinė veikla

Iki centralizacijos šis darbas buvo atliekamas labai silpnai. Įvykdžius Vilniaus rajone centralizaciją ir paskyrus dirbti į bibliografijos skyrių du etatinius darbuotojus, šis darbas sustiprėjo.

Pagrindinės šios veiklos kryptys - operatyvi informacija atsakant į skaitytojų užklausas, informavimas apie naujausią literatūrą, rekomenduojamos literatūros sąrašų, bibliografinių apžvalgų ruošimas ir propagavimas, kraštotyrinis darbas, metodinis vadovavimas bibliografiniam ir kraštotyriniam darbui.

³³Šimakauskienė S. Universalioji dešimtainė klasifikacija Lietuvos bibliotekoms // Bibliotekų darbas.-1989.-Nr.7.-P.18.

Centrinėje bibliotekoje 1979 metais buvo suteikti atsakymai į 101 skaitytojų užklausą, iš kurių 69 - teminės, 15 - faktinių ir 17 bibliografinių. 1984 metais buvo suteiktos 380 bibliografinės informacijos, atsakyta į 189 užklausas, o 1986 metais - 812 informacijų ir 340 užklausų.

Šis darbas sėkmingai buvo atliekamas ir filialuose, jeigu 1979 m. buvo suteikta 1944 bibliografinės informacijos, tai 1980- 4033. Visos užklausos registruojamos atskirame sąsiuvinyje.

Skaitytojai apie naujausią literatūrą informuojami ir žodžiu, ir raštu. Tuo tikslu plačiai buvo panaudojama LTSR Knygų rūmų leidžiama "Ekspresinformacija" ir žurnalas "Knižnoje obozrenije". Centrinė biblioteka kiekvieną ketvirtį sudarinėjama naujų knygų biuletenius, darbuotojų gamybinių susirinkimų metu vyksta naujai gautos literatūros apžvalgos. Abonemente skaitytojus apie naujausią literatūrą informuoja nuolatos veikianti paroda "Naujos knygos". Taip pat kas mėnesį rajoniniame laikraštyje "Draugystė" buvo spausdinamos naujos literatūros bibliografinės apžvalgos.

Kitas svarbus bibliografinio darbo baras buvo liaudies ūkio specialistų bibliografinis aptarnavimas. Ši skaitytojų grupė buvo aptarnaujama diferencijuotai. Jiems ruošiami atskiri teminiai rekomenduojamos literatūros sąrašai, sudaromi asmeniniai skaitymo planai. Apie naujausią, reikalingą literatūrą liaudies ūkio specialistai informuojami asmeniškai.

Vilniaus rajono centrinėje bibliotekoje ir daugelyje filialų buvo sudarytos rajono liaudies ūkio specialistų kartotekos. Kiekvienam specialistui buvo užpildoma kortelė, kurioje be anketinių duomenų, buvo atžymima ir specialistą dominanti tema. Siekiant geriau susipažinti su liaudies ūkio specialistų porcijais, buvo analizuojami jų formuliarai, kalbamasi individualiai ir skaitytojo-specialisto pageidavimai registruojami kartotekoje. Tokias kartotekas vedė Vaidotų, Ažulaukės, Dūkštų, Juodšilių filialai. Kai kuriuose filialuose liaudies ūkio specialistai nebuvo išskirti į atskirą grupę, nes jų buvo mažas skaičius. Taip yra Avižienių, Kalvelių, Savičiūnų, Medininkų filialuose.

Atrankinis bibliografinis specialistų informavimas - vienas iš pagrindinių bibliografinio skyriaus funkcijų. Liaudies ūkio specialistai bibliotekoje ir filialuose buvo aptarnaujami individualiai bei grupiniu būdu. Informacija buvo teikiama "Kovo 8-osios", vėliau Rudaminos" kolūkio vyriausiems specialistams, Rudaminos vidurinės mokyklos mokytojams, rajono žemės ūkio valdybos vyriausiems specialistams, rajono kultūros skyriaus darbuotojams. Bibliografiniame skyriuje buvo lentynėlė "Literatūra liaudies ūkio specialistams".

Individualiai 1989 m. buvo informuojami 13 liaudies ūkio specialistų, kurių tarpe du kultūros darbuotojai (rajono kultūros skyriaus vedėja ir rajono kultūros namų direktorė). Joms buvo teikiama informacija vadovavimo kultūros įstaigoms, kultūrinio darbo ir meno saviveiklos kėlimo bei plėtojimo klausimais. Individualiu būdu buvo suteikta 1979 m. - 50 informacijų, 1984 - 576. ir 1989 - 7 informacijos. Grupiniu būdu buvo aptarnaujamos 9 grupės - rajono komjaunimo komitetas, žemės ūkio valdyba, kultūros škyrius, Rudaminos ambulatorija ir kt. 1979m. CB buvo

suteiktos 8 informacijos, 1984 - 141, o 1989 - 24 grupinės informacijos. Tačiau paskutiniuoju metu daugiau taikomas grupinis informavimas.

Rajonų bibliotekų rūpestis - reikiama literatūra aprūpinti specialistus, kad ji būtų panaudojama kasdieniniame darbe. Tuo tikslu rajone 1986 metais veikė 19 MTI kabinetų, o metų bėgyje jų sumažėjo iki 9. Priežastis buvo ta, kad kai kurių ūkių vadovai nebeskyrė šiems kabinetams patalpų.

Rudaminos gyvenvietėje MTI kabinetas buvo įsteigtas kolūkio apylinkėje. Jame kartą per savaitę 4 valandas dirbo Vilniaus rajono centrinės bibliotekos vyriausias bibliografas.

1985 m. Vilniaus rajone buvo paskelbtas konkursas "MTI ir rekomendacijų žemės ūkio gamybai vystyti efektyvus panaudojimas", kurio metu geriausiai pasirodė Vilniaus tarybinio ūkio technikumui ir Juodšilių paukštyno MTI kabinetai.

1989 m. Rudaminos gyvenvietėje MTI kabinetas jau nebedirbo, o visame Vilniaus rajone tik 5. Centrinėje bibliotekoje žemės ūkio specialistų informavimui buvo sudaryta informacinių leidinių kartoteka.

Vilniaus rajono centrinėje bibliotekoje ruošiami rekomenduojamos literatūros sąrašai, bibliografinės apžvalgos. Skyriuje buvo paruošta daug rekomenduojamos literatūros sąrašų. Iš jų galima paminėti- mokyklos darbuotojams skirtas sąrašas "Mokytojo darbui", žemės ūkio darbuotojams "Jums - gyvulininkystės darbuotojams" (rusų k.), "Už didelį derlių" (rusų k.), taip pat tokie "Ką skaityti apie mūsų gyvenvietę", paskutiniaisiais metais "Ką skaityti apie religiją". Buvo rengiami ir rekomenduojamos literatūros sąrašai, skirti jaunimui, pvz. "Jaunimui apie dorovinį auklėjimą" ir kt.

1979 metais centrinėje bibliotekoje buvo paruošta 12 sąrašų, 1984 m. jų skaičius išaugo iki 20.

Bibliografinis skyrius ruošė taip pat ir bibliografines ir temines apžvalgas. 1979 m. - centralizuotoje bibliotekų sistemoje buvo paruošta 414, o CB - 12 apžvalgų, 1984 - CBS - 863, CB - 34 ir 1989 - CBS - 470, CB - 48 apžvalgų.³⁴ Centrinėje bibliotekoje buvo sudaryta bibliografinė apžvalga "Kaimo darbuotojams apie mokslo ir technikos naujoves", iš teminių apžvalgų galima paminėti "Religija ir liaudies tradicijos", "Jis buvo pirmasis" (skirta kosmonautikos dienai), "Gimtas kraštas" (skirta rajono istorijai. Paskutiniaisiais metais bibliografinis skyrius rekomenduojamos literatūros sąrašų nebesudaro, o tik ruošia literatūrines apžvalgas.

Bibliografinių žinių propagavimui organizuojamos ekskursijos po biblioteką, įvadinis skaitytojų supažindinimas su bibliotekos bibliografiniu aparatu, konsultacijos. Ypatingai bibliografinių žinių propagavimas svarbus vaikams ir jaunimui. Juk ne paslaptis, jog jau nuo vaikystės supažindinus su biblioteka, jos skyriais ir vėliau turėsime labiau išprususį skaitytoją, kuris bibliotekoje jausis žymiai laisviau bei mokės naudotis jos fondais ir katalogais. Tuo tikslu 1983 metais buvo suorganizuota apžiūra "Bibliografinės kultūros ugdymas moksleivių tarpe", kuri vyko visose Vilniaus rajono vidurinėse mokyklose. Ištįsą mėnesį buvo apmokomi V -

³⁴Vilniaus rajono CB ataskaita. Rudamina. - 1979-1989.

VIII. XI - XI klasių moksleiviai. Suvedus rezultatus paaiškėjo, kad geriausiai dirbo Marijampolio, Ažulaukės, Kabiškių bei Salininkų filialai.

Ugdant bibliografinę kultūrą, centrinėje bibliotekoje buvo organizuojamos bibliografinės pamokos įvairioms skaitytojų grupėms - "Kaip naudotis katalogais ir kartotekomis", "Kaip naudotis enciklopedijomis, žodynais", "Kaip skaityti knygą" ir kt.

Kaip trūkumą galima būtų paminėti nepanaudojimą tokių bibliografinės literatūros propagavimo priemonės kaip plakatai.

Kitas svarbus bibliografinės veiklos baras - kraštotyra. Šiuo darbu su metais vis labiau buvo domimasi.

Po centralizacijos biblioteka išplėtė savo kraštotylinę veiklą. Buvo pradėta tvarkyti iki centralizacijos bibliotekoje buvusi pasenusi kraštotylinė kartoteka "Mūsų rajonas", paruošti nauji skirtukai, iš kartotekos dalinai išimtos pasenusios literatūros kortelės ir imta intensyviai ruošti naują medžiagą. Buvo peržiūrėtas fondas, atrinkta visa kraštotylinė literatūra, kuri buvo aprašyta ir įjungta į naująją kartoteką. Ir tik nuo 1979 metų buvo vedama nauja, plati ir išsami kraštotylinė kartoteka lietuvių, rusų bei lenkų kalbomis.

Centrinėje bibliotekoje yra kaimo filialų paruoštų kraštotylinių darbų kartoteka. Bibliografinis skyrius yra surinkęs medžiagą apie Rudaminos gyvenvietės istoriją. Bibliotekos bibliografai yra paruošę metodinę rekomendaciją "Kraštotylinių darbų apipavidalinimas".

1986 metais, vadovaujantis valstybinės tarpžinybinės bibliotekų komisijos nutarimu "Dėl kraštotyros darbo įvairių žinybų bibliotekose gerinimo" prie centrinės bibliotekos buvo sudaryta visuomeninė kraštotyros draugija, koordinuojanti VRCBS kraštotylinę veiklą.³⁵ Ši draugija paskelbė liepos ir rugpjūčio mėnesius bibliotekoje kraštotyliniais mėnesiais. Kasmet šiais mėnesiais vyksta kraštotylinio pobūdžio renginiai, tokie kaip - kraštotyros vakaronė "Mano kraštas - Lietuva"; organizuojamos kaimo filialų kraštotylinių darbų parodos. 1987 metais centrinė biblioteka surinko ir apipavidalino medžiagą kilnojamai parodai "L.Kondratovičius - Sirokomlė".

Beveik visi filialai taip pat turi savo apylinkės kraštotylinės kartotekas. Be šių kartotekų filialuose kraštotylinis darbas atliekamas labai įvairiai - vieni filialai turi paruošę aplankus, skirtus apylinkėms, kolūkiams, kiti yra paruošę teminius aplankus, pavyzdžiui Bezdonyse "Vietovės - paminklai, kur palaidoti Tarybinės Armijos kariai"; Airimų biblioteka turi architektūrinių paminklų apylinkėje sąrašą.

Platų kraštotylinį darbą atlieka Bareikiškių biblioteka, kur yra įrengtas lenkų poeto demokrato, gyvenusio čia 1853-1860 m.L.Kondratavičiaus-Sirokomlės muziejus. Ši biblioteka - muziejus turi eksponatus ne tik iš Lietuvos, bet ir iš Lenkijos. 1984 m. poeto 160-osioms gimimo metinėms buvo išleistas bukletas.³⁶

Centrinės bibliotekos filialai gražiai bendradarbiaujasu rajono kraštotylininkais. Štai Paberžės bibliotekos darbuotoja palaiko ryšius su kraštotyros

³⁵Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina, 1986.-P.34.

³⁶Ten pat.-1985.-P.14.

muziejumi, esančiu Paberžės vidurinėje mokykloje, padeda rinkti medžiagą apie praeitį, dabartį, liaudiesmenų išvystymą. Nuo 1989 metų bibliografinis skyrius renka medžiagą apie vietinės ir respublikinės reikšmės Vilniaus rajono poetus, taip pat centrinėje bibliotekoje ruošama rodyklė "Vilniaus rajono architektūriniai paminklai". Filialuose pradėtas rinkti vietinis folkloras.

2.3. Darbas su skaitytojais

Centralizuotoje sistemoje atsiskleidė naujos galimybės bibliotekos darbe su skaitytojais. Centralizacija įgalino žymiai pagerinti masinių renginių kokybę, nes padaugėjo bibliotekos darbuotojų. Aktyvesnė tapo bibliotekos propaganda, susijusi su gyventojų telkimu į biblioteką.

2.3.1. Skaitytojų sudėtis ir aptarnavimas

Biblioteka negali gerai atlikti savo funkcijų, jeigu jos darbuotojai nesugeba vertinti visuomeninio gyvenimo reiškinių, nepaiso aptarnaujamų skaitytojų reikmių. Iš visų bibliotekinio darbo barų svarbiausias buvo ir liko skaitytojų aptarnavimo gerinimas.

1979 metais Vilniaus rajone gyveno 89563 gyventojai, bibliotekose skaitė - 29819 skaitytojai, o 1989 metais Vilniaus rajone gyveno 94131 gyventojas, iš kurių centrinėje bibliotekoje ir jos filialuose skaitė 22493 skaitytojai (žr. lentelę Nr.7.).

Įvykdžius Vilniaus rajone centralizaciją 1978 metais, skaitytojų skaičius siekė 27593, iš kurių centrinėje bibliotekoje skaitė 4169 skaitytojai (žr.lentelę Nr.7.). Aptarnavimo procentas mažas - 30,7%. Skaitytojų skaičius sumažėjo. Tai nulėmė šios priežastys: bibliotekos nebuvo pasiruošusios centralizacijai, nesugebėjo perregistruoti savo skaitytojų tie filialai, kurių mikrorajonai po centralizacijos padidėjo (t.y. buvo uždarytos kai kurios bibliotekos, o jų patalpose įsteigti knygų išdavimo punktai).

Bibliotekos darbo efektyvumą lemia skaitytojų ir jiems išduotos literatūros kiekis, todėl į šiuos rodiklius pirmiausiai žiūrima kompleksiskai vertinant visą bibliotekos veiklą. Kiekvienais metais vykdomas skaitytojų perregistravimas bibliotekoje padeda nustatyti realų skaitytojų skaičių, atskleidžiama aktyvioji skaitytojų dalis, atkreipiamas dėmesys į tuos, kurie nustojo naudotis biblioteka.

Vilniaus rajono centrinės bibliotekos skaitytojai aptarnaujami (nuo 1981 m., kai biblioteka persikėlė į naujas patalpas) abonemente, 12 vietų skaitykloje. Skaitytojus vaikus aptarnauja vaikų literatūros skyriaus filialas. Pagrindinis visų šių skyrių uždavinys - nuolatinis skaitytojų telkimas.

Skaitytojų sudėtis labai įvairi, tai mokytojai, medikai, kultūros darbuotojai, žemės ūkio specialistai, tarnautojai, tuo metu darbuveę partinio aparato darbuotojai, kolūkiečiai ir kiti.

Skaitytojų skaičius 1979 - 1984 metų laikotarpyje išaugo, jeigu 1979 metais visoje centralizuotoje sistemoje skaitė 29819 skaitytojų, centrinėje bibliotekoje - 3279 skaitytojai, tai 1984 jau visoje centralizuotoje sistemoje skaitytojų skaičius išaugo iki 33301, o centrinėje bibliotekoje - 3758 skaitytojų (žr. lentelę Nr.7).

Pagal sudėtį daugiausiai centrinės bibliotekos fondais naudojami tarnautojai, darbininkai, mažiausiai - medicinos ir partinio aparato darbuotojai. 1984 metais centrinės bibliotekos fondais naudojami 10,9% darbininkų, 2,9% tarnautojų, medicinos darbuotojų - 0,3%, partinio aparato darbuotojų 0,37%. Visos centralizuotos sistemos didžiąją dalį skaitytojų sudarė darbininkai - 24,4%.

Pagal amžių aktyviausi skaitytojai buvo vaikai iki 15 metų - 28,3%.

Kito ir skaitytojų sudėtis pagal išsilavinimą. Išaugo skaitytojų studentų skaičius, 1979 metais CBS jų buvo 279, o 1984 m. - 1011 skaitytojų.

Daugumą centralizuotos sistemos skaitytojų sudarė vidurinių mokyklų moksleiviai: 1979 m. jų buvo - 1823, o 1984 m. išaugo iki 2230 skaitytojų.

Svarbus rodiklis, parodantis centrinės bibliotekos skaitytojų aptarnavimo skyriaus darbo kokybę, yra literatūros išdavimas.

Skaitytojų skaičiaus augimas, sustiprėjęs dėmesys literatūros propagavimui nulėmė bendrus spaudinių išdavimo rodiklius. 1979 - 1986 m. laikotarpyje augo išduodamos literatūros kiekis. Jeigu 1979 metais CB išduota 79278 spaudiniai, tai jau 1984 metais išduotos literatūros kiekis išaugo CB iki - 97188 (žr.lentelę Nr.8). Vidutinis skaitomumas CBS 1979 metais 7,4% ir 1984 metais - 21,0%.

Kaip matyti, skaičiai augo... Centralizacijos pradžioje šoktelėjo ir literatūros išdavimo rodikliai. Tai buvo šūkio "kiekvienai šeimai - knyga" įgyvendinimo pasekmė. Primitytinai verčiami didinti skaitytojų skaičių, bibliotekininkai ėmė "prirašinėti". Šią ydingą praktiką skatino ir tai, kad bibliotekų veikla buvo planuojama nuo pasiekto lygio, neatsižvelgiant į socialinius, kultūrinius, ekonominius pasiekimus visuomenėje. Taip buvo diskredituojama pati biblioteka, bibliotekininko prestižas.³⁷

Prasidėjus pertvarkai, formuojantis viešumo ir tiesos atmosferai, nuo 1984 metų rodikliai pradėjo mažėti.³⁸ Tokia pati padėtis buvo ir Vilniaus rajono bibliotekoje 1985 metais. Vilniaus rajono centrinėje bibliotekoje skaitytojų buvo - 3780, visoje CBS - 33556, o 1989 metais CB buvo 2526, o CBS - 22493 skaitytojai (žr.lentelę Nr.7.). Skaitytojų mažėjimo priežastys buvo šios: didelė gyventojų dalis dirbo mieste, kur ir tenkino savo bibliotekinius poreikius, taip pat buvo dalis gyventojų tik prisiregistravusių, tačiau negyvenančių. Be to, didžiąją dalį mikrorajono gyventojų sudarė kolūkiečiai, kurių skaitymo poreikiai žymiai mažesni, negu kitų socialinių grupių.

Analogiškai mažėjo ir išduodamų spaudinių skaičius. 1985 - 1989 metų laikotarpiu CB sumažėjo 42883 egzemplioriais, CBS - 278364 egzemplioriais mažiau.

³⁷Griciūtė L. Bibliotekų centralizacija. Ėjimas vietoje ar laiptelis aukštyn // Bibliotekų darbas. - 1989. - Nr.9. - P.9.

³⁸Ten pat.

Per dešimtmetį keitėsi ir spaudinių fondo panaudojimas. Tai rodo pirmiausiai atskirų mokslo šakų literatūros išdavimo rodikliai. Centrinėje bibliotekoje visuomeninės politinės literatūros išdavimas 1979-1984 metų laikotarpyje padidėjo nuo 19,5% iki 21,8%, o 1989 metais išdavimas siekė - 26,5 %. Nežymiai padidėjo gamtos mokslų, medicinos ir geografijos spaudinių išdavimo procentas 1979 m. - 4,8%, 1984 m. - 5,4%, o 1989 m. jis tesiekė 4,08%.

Reikia paminėti grožinės literatūros išdavimą, 1979 - 1984 metų laikotarpyje jos išdavimas sumažėjo nuo 48,2% iki 47,6%, o jau 1989 metais jis siekė 56,0%.

Centralizuotoje sistemoje skaitytojai naudojami ir TBA paslaugomis (žr.lentelę Nr.9.). Buvo svarbu efektyviai panaudoti ne tik rajono bibliotekų fondus, bet ir kitų respublikų bibliotekose sukauptus informacinius šaltinius. Kiekviena biblioteka, maža ar didelė, valstybinė ar žinybinė, universali ar šakinė, privalo aktyviai įsijungti į bendrą skaitytojų aptarnavimo sistemą.³⁹

Nors bendras rajono bibliotekų literatūros kiekis buvo didelis, tačiau skaitytojams - specialistams ir studentams neakivaizdininkams dažnai trūkdavo žemės ūkio, pedagogikos, istorijos, filosofijos, psichologijos, gamtos mokslų ir kitokios literatūros. Kad gautų reikalingas knygas, rajono bibliotekos be abonementų, skaityklų, kilnojamųjų bibliotekėlių naudojami TBA. Centralizuotoje bibliotekų sistemoje pagerėjo TBA veikla. Juo naudojami rajono centrinė biblioteka ir 45 kaimo filialai. Gaila, kad ne visi filialų darbuotojai supranta TBA reikšmę. Sunku patikėti, kad knygų jiems pakanka, juk kiekviename kaime gyvena nemažas skaičius studentų, ūkio specialistų ir jie tikrai stokoja specialios literatūros. Kur kas lengviau atsakyti skaitytojui, kad knygos nėra ir nevargti, užsakant ją centralizuotuose rajoninių bibliotekų fonduose arba didesnėse bibliotekose.

Metų eigoje nors ir išaugo abonementų skaičius, gautos literatūros kiekis, tačiau TBA užsakymai vykdomi vis sunkiau. Vilniaus zonoje 1983 metais buvo neįvykdyta 16% užsakymų. Priežastys tokios: 20% leidinių paimti kitų skaitytojų, 25% - nesiunčiami leidiniai.⁴⁰ Centralizacija, sudariusi prielaidas neigiamų atsakymų skaitytojams mažinimui, iki šiol neįveikia šios negerovės. Taip yra todėl, kad fondų organizavimo reikalai priklauso ne vien nuo bibliotekų darbuotojų gerų norų ir išmanymo. Pastaruoju metu, kaip ir kiti bibliotekų darbo barai, TBA veikla išgyveno krizę. Beveik visuose centruose, išskyrus MA ir RMTB išdavimas sumažėjo. Lietuvos bibliotekos nuolatos neatlikinėja vadovėlių, populiariosios mokslinės ir informacinės literatūros, periodinių leidinių užsakymų. Dažnai nesiunčiami ir net nekopijuojami anksčiau išleisti lietuviški spaudiniai, kurie turi didelę paklausą. Kopijavimo bazė nepakankama visose bibliotekose, o kopijavimas gana brangiai kainuoja.⁴¹

Reikia paminėti, kad Vilniaus rajono CB užsakymus pildo remdamosi dažniausiai A.Mickevičiaus ir M.Mažvydo Nacionalinės bibliotekų fondais.

³⁹Aškinienė J. Geriau panaudokime tarpbibliotekinį abonementą // Bibliotekų darbas.- 1984.- Nr.6.- P.24.

⁴⁰Zonytė J. Skaitytojas negavo knygos. Kodėl? // Bibliotekų darbas.-1983.-Nr.9.- P.8.

⁴¹Leleikienė J. Atsistatydinti ar palaukti // Bibliotekų darbas.-1989.-Nr.12.-P.7.

Atskirai Vilniaus rajono centrinėje bibliotekoje buvo dirbama su jaunimo grupės skaitytojais. Visose rajono CBS išskirtos tokios grupės:

1. XI klasių moksleiviai
2. Aukštųjų mokyklų I-II kursų studentai.
3. Technikumų ir specialiųjų mokyklų moksleiviai.
4. PTM moksleiviai.
5. Dirbantis ir besimokantis jaunimas.
6. Jaunieji specialistai.

Individualiai buvo dirbama su IX - XI klasių moksleiviais ir dirbančiu bei besimokančiu jaunu, visuose filialuose pildomos darbo su jaunu kartotekos, sudaromi individualūs skaitymo planai, kurie nuolat papildomi naujos literatūros sąrašais.

Centrinėje bibliotekoje buvo sukurtas "Įdomiųjų susitikimų klubas", kuriame organizuojami susitikimai su įvairių profesijų žmonėmis. Aptarnaujant skaitytojus moksleivius, svarbus uždavinys padėti pasirinkti jiems specialybę. Bibliotekininkas turi prisidėti populiarinant vieną ar kitą specialybę, turi individualiai dirbdamas su skaitytojais išsiaiškinti jų siekius bei norus įsigyti tą ar kitą profesiją ir tikslingai nukreipti jų domėjimąsi literatūra.⁴² Tuo tikslu filialuose buvo kartotekos "Kuo būti", "Kelionė po profesijas", surinkti segtuvai "Kur mokytis?" ir kt.

Buvo stengiamasi kelti jaunimo kultūrinį išprusimą, siekiama, kad moksleiviai geriau įsisavintų ir papildytų mokykloje gaunamas žinias. Tuo tikslu buvo palaikomi ryšiai su mokytojais, klasių vadovais. Fonde išskirtos mėgstamos serijos, tokios kaip "Drąsiųjų keliai" ir kt., išduodama literatūra apskaitoma atskirai. 1979 metais jaunimo grupės skaitytojų skaičius centrinėje bibliotekoje buvo 320, o CBS - 3298. 1989 metais jaunimo grupės skaitytojai CB sudarė 28,1% visų bibliotekos skaitytojų, o CBS - 26,1% visų bibliotekose skaitančių skaitytojų. Daugiausiai bibliotekos fondais naudojosi IX - XI klasių moksleiviai ir dirbantis bei besimokantis jaunimas.

Jaunimo tarpe labiausiai buvo skaitoma grožinė literatūra. 1985 metais grožinės literatūros procentas siekė CB - 58,75%. Antroje vietoje buvo visuomeninė-politinė literatūra - 1985 m. CB išduota 13,49%.

Moksleivių poreikiai mokslo populiarinimo literatūrai buvo epizodiniai. Ja domimasi tik, kai reikėjo parašyti referatą arba pasiruošti kokiam nors renginiui. Mažiausiai skaitoma žemės ūkio literatūra, tai todėl, kad nebuvo įdomios jaunimui skirtos žemės ūkio literatūros, o taip pat tai susiję su masine jaunimo migracija į miestą.

Pastaruoju metu aktualiausia yra ieškoti atsakymo kaip bendrauti su paaugliu. Ilgai buvo tvirtinama, kad žmogus mūsų visuomenėje negali būti vienišas, vėliau aiškinta, kad gali būti vieniša senatvė, o vėliau, vos ne su nuostaba, rašoma apie vienišą paauglystę. Aktualios problemos - savarankiškumo stygius, atsakomybės už savo jausmus nebuvimas, sulėtintas dvasinis brendimas, paskutiniu

⁴²Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina,1988.-P.24.

metu dar ir girtavimas, narkomanija, nors šie reiškiniai turi sudėtingas šaknis, bet ir bibliotekininkai kalti, kad auklėjama masė būrys, o būryje nematome vieno nelaimingo ar nuskriausto paauglio, gal laukiančio dėmesio, padaršinimo. Kalbant apie individualų aptarnavimą per mažai akcentuojama bibliotekininko ir paauglio bendravimo svarba. Juk vienišas tarp knygų lentynų - taip pat tam tikra prasme vienišumo atmaina.

Stengdamiesi padėti paaugliams bibliotekininkai tam tikra prasme rengia jauną žmogų savarankiškai veiklai, sprendimams, o tam reikalingas teorinės žinios, praktinio darbo įgūdžiai.⁴³

Kita skaitytojų grupė, su kuria buvo dirbama individualiai, tai vaikai. Vilniaus rajono centrinės bibliotekos vaikų literatūros skyrius yra Nemėnėnėje, o centrinėje bibliotekoje yra vaikų literatūros skyriaus mažas filialas, aptarnaujantis Rudaminos gyventojus vaikus, ir turintis atskiras patalpas. Čia vaikus aptarnauja vienas darbuotojas. Čia sukurta jauki aplinka, yra keturių vietų maža skaityklėlė, televizorius, rankdarbiais papuoštos kambario sienos. CB vaikų literatūros skyriuje 1979 metais skaitė 531 skaitytojas, tai sudarė 38% viso skaitytojų skaičiaus. Metų bėgyje skaitytojų vaikų skaičius augo ir 1984 m. jis siekė 1849, o vėliau jis vėl ėmė mažėti. 1989 m. buvo 1482 skaitytojai. Jų sumažėjo, nes ilgą laiką vaikų literatūros skyrius iš viso nedirbo.

Skyriuje skaitytojai buvo suskirstyti į grupes:

1. I - III klasių moksleiviai.
2. IV - VIII klasių moksleiviai.

Siekiant išsiaiškinti vaikų skaitymo interesus buvo naudojamos įvairios darbo formos, pravedami individualūs ir grupiniai pokalbiai, vaikai stebimi renkantis knygą. Abiejų grupių skaitytojai labiausiai domisi grožine literatūra. Toks domėjimasis natūralus, kadangi šio amžiaus skaitytojai yra labai emocionali, knygoje ieškantys aštrių įspūdžių.

Atskirai išskirtos lentynos ikimokyklinio amžiaus vaikams skirtai literatūrai. Su mažamečiais vaikais buvo kalbama apie perskaitytas knygas, ugdoma meilė knygai. Mostiškių, Lavoriškių filialuose veikė knygų mylėtojų būreliai, vaikai pratinami vesti užrašus apie perskaitytas knygas. Kalvelių filiale veikia būrelis "Darbščiosios rankos", yra lėlių teatras, užsiėmimų metu čia pravedami įdomūs pokalbiai apie knygas, skaitymo kultūrą.

Labiausiai skaitoma grožinė literatūra 1989 metais sudarė 63,7%.

Kalbiniu atžvilgiu CB labiausiai vaikų tarpe skaitoma rusų kalba išleista literatūra. 1989 metais buvo išduota rusų kalba - 156337 (73,3%), lietuvių kalba - 30545 (14,3%), lenkų ir kt. kalbomis - 12,3%.⁴⁴

Išduodamos literatūros kiekis su metais taip pat augo. Iki 1984 metų augo visuomeninės politinės literatūros išdavimas ir tik 1989 jis žymiai sumažėjo, centralizuotoje sistemoje jis tesudarė 16,6%.

⁴³Stankevičienė V. Paauglys ieško kelio, biblioteka taip pat // Bibliotekų darbas.-1987.-Nr.12.-P.4-5.

⁴⁴Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina,1986.-P.15.

Paskutiniais metais labai išaugo domėjimasis periodiniais leidiniais. Vyresniųjų klasių moksleiviai godžiai skaitė "Moksleivį", "Gimtąjį kraštą", "Jaunimo gretas". Tačiau vistiek moksleivių santykį su knyga kuo toliau, tuo labiau lemia kitų informacijos priemonių vaidmuo. Televizijos, kino meno, videokultūros poreikis daugeliu atvejų nustelbia knygos vertę, ypač vidutiniojo mokyklinio amžiaus vaikams, kurie lengvai pasiduoda audiovizualinių įspūdžių efektams.⁴⁵

2.3.2. Masiniai renginiai.

Gerai organizuoti renginiai ne tik užima skaitytojų laisvalaikį, bet ir plečia žinias apie visas gyvenimo sferas, tenkina jų dvasinius, estetinius interesus bei poreikius.

Viena iš masinių renginių krypčių, tai grožinės literatūros propaganda. Kiekvienais metais buvo organizuojami teminiai vakarai, susitikimai su rašytojais, literatūros kritikais ir aktorais, kurie kėlė bendrą kultūrinį išprusimą bei ugdė skaitytojų estetinį skonį. Taip pat kasmet centrinėje bibliotekoje vyko poezijos vakarai, kuriuose dalyvavo poetai bei rašytojai - A.Bieliauskas, V.Bubnys, J.Mačiukevičius, V.Palčinskaitė, vietiniai rajono poetai - O.Daunorienė, J.Sakalauskas, A.Sokolskis.

M.K.Čiurlioniui skirtame vakare dalyviai buvo supažindinti su biografiniais puslapiais, kūryba. Vyresniųjų klasių moksleiviai skaitė S.Neries, E.Mieželaičio eiles, skirtas M.K.Čiurlioniui.

Skaitydamas grožinę literatūrą, žmogus tarsi persikelia į įvairias epochas, mokosi vertinti savo poelgius, skirti, kas gera ir, kas bloga, lavina savo estetinį skonį, tobulėja.

Vilniaus rajono centrinėje bibliotekoje kiekvienais metais buvo organizuojami tradiciniai renginiai, tokie kaip Knygos, Poezijos šventės. 1983 metais poezijos šventės metu Boreikiškėse vyko memorialinio muziejaus atidarymas, skirtas 160 - osioms lenkų poeto L.Kondratovičiaus - Sirokomlės gimimo metinėms pažymėti. Bibliotekoje-muziejuje buvo atnaujinti eksponatai, įrengti stendai. Centrinėje bibliotekoje ta proga veikė paroda "L.Kondratovičiui-Sirokomlei - 160 metų", o taip pat buvo išleistas bukletas. Sirokomlė - buvęs Lietuvos Gudų krašto bajoras, savo kūriniuose lenkų kalba reiškė meilę Lietuvai. Savo kūriniuose jis save vadino lietuviu ir gailėjosi nemokąs lietuvių kalbos. Jis parašė daug eilėraščių, kurių keletas yra išversta į lietuvių kalbą, jų tarpe ir karo daina, paplitusi Lietuvos kariuomenėje "Tegul giria šlama, užia...".

Kasmet centrinė biblioteka organizavo renginius, parodas, skirtas atskirų mokslo šakų propagavimui. Liaudies ūkio specialistams buvo parengtos bibliografinės apžvalgos "Garbė rankoms, kepančioms duoną", daugelyje filialų buvo liaudies ūkio specialistų kartotekos, veikė parodos, tokios kaip "Melioracijos darbų efektyvumas", "Technika. Žemės ūkis" ir kt.

⁴⁵Paulauskaitė V. Pažinti skaitytoją, jo vertybines nuostatas //Bibliotekų darbas.-1989.-Nr.7.-P.8.

Centrinėje bibliotekoje buvo suorganizuoti teminiai vakarai, skirti jaunimo orientavimui, tai "Visos profesijos geros" rusų kalba, ta proga buvo paruošti rekomenduojamos literatūros sąrašai - "Mechanizatoriai apie techniką" rusų kalba, "Gyvulininkystės darbuotojams", "Žemės ūkio naujienos", "Knyga į pagalbą žemės ūkio specialistui", o taip pat kai kuriuose filialuose veikė jaunųjų technikų būreliai. Vilniaus rajono centrinės bibliotekos darbuotojai buvo suorganizavę išvyką į duonos kepyklą, į malūną, stengiamasi vaikams išugdyti pagarbą tiems, kas pelno duoną savo rankomis.

Boreikiškių filiale buvo suorganizuotas kombainininkų sąskrydis "Derlius - 85", kuriame dalyvavo arti 1000 žmonių, tame tarpe ir centrinės bibliotekos darbuotojai.

1989 metais buvo labai gražiai suorganizuota tradicinė Vilniaus rajono bibliotekininko dienos šventė, kurios metu buvo pasveikinti darbo veteranai, priimti į kolektyvą jauni specialistai.

Visai neseniai atgaivinta tradicija - Motinos diena. Šios šventės proga bibliotekos darbuotojai surinko gausią ir įdomią medžiagą.

Miestų bei rajonų centrinių bibliotekų ir filialų vaizdinės agitacijos priemonių, jų interjero, eksterjero bei materialinės bazės apžiūra paskatino respublikos bibliotekininkus išradingiau ir skoningiau apipavidalinti vaizdinės propagandos priemones.

Vilniaus rajono centralizuotoje sistemoje taip pat stengiamasi tai padaryti. Biblioteka stengiasi neatsilikti nuo gyvenimo įvykių. Pradėta daugiau renginių skirti tautos kultūrai ir tradicijoms, istorijai, kalbos kultūrai, dvasiniam gyvenimui, ekologijai. Pamažu įsigali principas - geriau mažai renginių, tačiau turiningų, prasmingų.

1989 metais jau 8-ąjį kartą buvo organizuota tradicinė Poezijos šventė, kurios metu skambėjo eilės atgimstančiai Lietuvai.

Bibliotekos renginiai turi tenkinti žmonių skaitymo poreikius, interesus. Kitą masinio darbo kryptį lemia tam tikrų žmonių, grupių interesų bendrumas, tarpusavio bendravimo poreikis.⁴⁶

Gerai ir įdomūs renginiai populiarina biblioteką, padeda telkti skaitytojus.

2.4. Centrinės bibliotekos metodinė veikla

Įvykdyta masinių bibliotekų centralizacija suteikė galimybę sukurti metodinius skyrius, kurie tapo visos centralizuotos sistemos centrais, organizuojančiais ir koordinuojančiais bibliotekų metodinį darbą. Metodinėje veikloje išsiskyrė 3 kryptys: organizacinis-metodinis vadovavimas, metodinė pagalba bibliotekoms filialams, vadovavimas kitų žinybų bibliotekoms. Į bibliotekų darbo praktiką aktyviau diegiamas kitų bibliotekų darbo patyrimas.

⁴⁶Bibliotekų renginiai - kultūros gyvenimo dalis // Bibliotekų darbas.-1989.-Nr.8.-P.3.

Bibliotekoms dirbant naujomis sąlygomis, jų metodiniams centrams teko iš naujo spręsti praktinius dalykus, tobulinti metodinio vadovavimo formas, perkvalifikuoti bibliotekininkus. Vadovaudamiesi direktyvine medžiaga, sąjunginių metodikos centrų rekomendacijomis, metodininkai sprendė teorines ir praktines bibliotekų darbo organizavimo problemas, rengė bei pritaikė reglamentuojančius centralizuotą bibliotekų veiklą dokumentus, metodines rekomendacijas, sprendė, kaip optimaliau išnaudoti centralizacijos privalumus.⁴⁷

Po centralizacijos Vilniaus rajono centrinės bibliotekos metodinė veikla taip pat pakito ir išsiplėtė. Metodiniame skyriuje dirbo vedėja ir dvi darbuotojos - metodistės. Taip pat metodiniame darbe dalyvauja ir CB direktorė. Metodiniame skyriuje sukauptas nedidelis metodinės literatūros fondas, kurio didžiąją dalį sudarė periodika įvairiais bibliotekininkystės klausimais. Taip pat skyriuje buvo redaguojamos ir nuolat papildomos "Metodinės ir bibliografinės medžiagos", bei "Ekonominio ir kultūrinio profilio" kartotekos.

Skyriuje yra pastoviai veikianti lentynėlė "Pradedančiam bibliotekininkui", kuri nuolat papildoma rekomenduojamos literatūros sąrašais, knygų apžvalgomis bei metodinėmis rekomendacijomis. Skyriuje pildomas išvykų registracijos sąsiuvinis, kuriame nurodomas metodinės bei praktinės pagalbos turinys. Centrinėje bibliotekoje kasmet vyksta ketvirtiniai seminarai ir gamybiniai susirinkimai, kurių metuose būna 6 - 11. Jų metu nagrinėjami įvairūs rajono bibliotekininkus dominantys klausimai, skaitomi pranešimai, tokie kaip "Mėgėjų klubai kaimo filialuose", "Bibliotekinių bibliografinių žinių propaganda" rusų kalba, "Apie užklausų rūšis ir jų registraciją kaimo filialuose" rusų kalba ir daugelis kitų.

Centrinės bibliotekos metodiniame skyriuje vedama apskaita išvykų į kaimo filialus ir kitų žinybų bibliotekas. 1979 metais buvo užregistruotos 127 išvykos, 1980 - 203, 1984 - 200, 1987 - 183, 1989 - 90. Kaip matyti, išvykų skaičius pastaraisiais metais sumažėjo. Tai galima būtų paaiškinti lėšų stygiumi, be to, praktika parodė, kad žymiai naudingesnės teminės išvykos, kai labiau įsigilinama į vieną klausimą.

Taip pat reikia paminėti centrinės bibliotekos metodinio skyriaus ryšius su kitų žinybų bibliotekomis. Metodine pagalba šioms bibliotekoms daugiausiai buvo konsultacinio pobūdžio. Darbuotojai lankėsi vidurinėje mokykloje, Buivydiškių tarybinio ūkio technikumui bibliotekoje, Juodšilių specialiosios mokyklos bibliotekoje, rūpinosi darbuotojų kvalifikacijos kėlimu, teikė metodinę pagalbą, metodinę medžiagą, konsultacijas, kvietėsi į CBS seminarus.

Daug metų centralizuotoje Vilniaus rajono bibliotekų sistemoje vykdavo socialistinis lenktyniavimas. Kiekvienas darbuotojas, išskyrus administraciją, priimdavo asmeninius metinius įsipareigojimus. Socialistinio lenktyniavimo rezultatai būdavo apibendrinami kas ketvirtį. Metodininkai ištisus metus kontroliuodavo šių įsipareigojimų vykdymą, paruošdavo suvestinę medžiagą, kuri būdavo apibendrinama gamybiniuose darbuotojų pasitarimuose.

Bibliotekų metodinė veikla vis dažniau tapdavo diskusijų objektu.

⁴⁷Tamošiūnaitė G. Ženklus metodinės veiklos etapas // Bibliotekų darbas.-1984.-Nr.7.-P.8.

Stimulus galutinai įsitvirtinti metodinei funkcijai mūsų bibliotekose buvo tinklo centralizacija. Per keletą metų išaiškėjo ne tik šios sistemos privalumai, bet ir trūkumai: administracinis metodinio vadovavimo stilius, atpratines kūrybiškai dirbti, savarankiškai spręsti, jausti atsakomybę už savo darbą; kontrolinės funkcijos vyravimas metodinėje veikloje, dėl to atsiradęs formalizmas, darbas tikrintojams, darbas dėl darbo; visos bibliotekų veiklos ideologizavimas, sukėlęs didelį atotrūkį tarp bibliotekų darbo ir skaitytojų poreikių, mokliškai nepagrįstos metodinės veiklos žala vykdant neapgalvotus eksperimentus.⁴⁸

Metodininkai ne tik smulkmeniškai vadovaudavo bibliotekininkams, bet ir atlikdavo už juos konkrečius darbus, pateikdami tai, kaip praktinę metodinę pagalbą.⁴⁹

Taigi metodinė veikla atsidūrė diskusijų centre. Tai rodo, jog ją būtina reorganizuoti, stengiantis pašalinti trūkumus.

2.5. Vilniaus rajono centrinės bibliotekų sistemos personalas

1977 metais įkūrus rajono centrinę biblioteką nedelsiant reikėjo parinkti kadrus, suburti kolektyvą, kuris sugebėtų sėkmingai spręsti iškilusias problemas, sudėtingus centralizuotos sistemos veiklos klausimus.

Pirmaisiais centralizacijos metais Vilniaus rajono centrinėje bibliotekoje jau dirbo 19 darbuotojų. 1989 metais centralizuotoje sistemoje dirbo 67 darbuotojai (žr. lentelę Nr.2.). Dirbančiųjų branduolį sudaro didelę darbo patirtį turintys bibliotekininkai, vyresniosios kartos atstovai. Geru žodžiu galima būtų paminėti ilgametes bibliotekų darbuotojas E.Gaidamovič (Nemėžio filialo bibliotekininkę), H.Maksimovič (Rastinėnų filialo bibliotekininkę) ir daugelį kitų.

Centrinės bibliotekos nuolatinio dėmesio centre - darbuotojų apmokymas, jų kvalifikacijos kėlimas. Tai buvo ypač svarbu, nes 1989 metais iš 67 CBS darbuotojų tik tai 8 darbuotojai turėjo aukštąjį išsilavinimą. Kelti darbuotojų kvalifikaciją padėjo organizuojami respublikos mastu bei zoniškai kursai, kurie vyko Vilniaus viešojoje A.Mickevičiaus bibliotekoje. Buvo organizuojamos stažuotės, seminarai, pasitarimai M.Mažvydo bibliotekoje. Šiuose kursuose 1978 metais mokėsi 4 darbuotojai. 4 centrinės bibliotekos darbuotojai ir 1 filialo bibliotekininkas kėlė kvalifikaciją studijuodami Vilniaus universiteto neakivaizdiniame skyriuje⁵⁰ 1989 metais Vilniaus universitete mokėsi tik tai 1 darbuotojas.

Iki 1983 metų centrinėje bibliotekoje veikė du Liaudies universiteto fakultetai: "Bibliotekininkystės ir bibliografijos", ir "Skaitymo kultūros ugdymo". 1983 metais apjungus šiuos du fakultetus pradėjo veikti "Literatūros ir meno fakultetas", kurį lankė visi centralizuotos sistemos darbuotojai.

⁴⁸Kvietkauskienė R. Bibliotekos metodikos perspektyvos // Bibliotekų darbas.-1990.-Nr.2.-P.11.

⁴⁹Kvietkauskienė R. Praktikams reikia teoretikų paramos //Bibliotekų darbas.-1989.-Nr.10.-P.5.

⁵⁰Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina.-1978.-P.11.

Darbuotojų savišvietai didelės reikšmės turėjo kolektyvinės išvykos į parodas, muziejus, ekskursijos į įžymias respublikos vietas.

Tačiau nežiūrint visų priemonių, Vilniaus rajono centralizuota bibliotekų sistema pasižymi didele kadrų kaita, kuri trukdo normalų darbą. Daug laiko išeikvojama perdavimo-priėmimo eigos, naujo darbuotojo apmokymui. Būdavo ir tokių atvejų, kad išėjusio darbuotojo nebuvo kuo pakeisti, tuomet kai kurie filialai ilgesnį laiką nedirbdavo, o tai, visų pirma, atsiliepdavo skaitytojų skaičiaus, skaitomumo, literatūros išdavimo rodikliams. Pradinio apmokymo bazės buvo Vaidotų, Lavoriškių, Maišiagalos filialuose.

Kadrų kaitos priežastys įvairios - dideli reikalavimai, maži atlyginimai, netinkamos darbo sąlygos. Be to, į kaimo filialus neretai ateidavo dirbti žmonės, nukreipti vietinių apylinkių ir neturintys jokie supratimo apie bibliotekinį darbą. Tokie darbuotojai paprastai ilgai neužsibūdavo.

2.6. Materialinė Centralizuotos bibliotekų sistemos bazė

Bibliotekinio darbo sėkmė daug kuo priklauso nuo darbo sąlygų. Reikia sutikti, jog iš gero tūkstančio respublikos kaimo bibliotekų, tiktai dešimtimis galima skaičiuoti tokias, kurių patalpos ir įranga nebūtų gyvas priekaištas. Štai Vilniaus rajono bibliotekų materialinis aprūpinimas - sena ir skaudi problema. Aktualus, visų pirma, patalpų klausimas. Vidutiniškai vienai bibliotekai tenka 48 m² ploto. Vidutinis rodiklis niekada nebuvo patikimas vertinimo kriterijus, pravartu jį detalizuoti (žr.lentelę Nr.3.).⁵¹

Kaip matyti, beveik trečdalis rajono CB filialų (28%) - tai bibliotekos, kalbant sociologų terminais "žemiau skurdo ribos", arba esančios patalpose, kurių plotas mažesnis, negu 30 m². Bibliotekos, kurių patalpų plotas per 80 m², buvo tiktai trys, o daugiau 100 m² turėjo tiktai Maišiagalos (153 m²) ir Bareikiškių (170 m²) bibliotekos. Tačiau reikia pažymėti, jog Bareikiškių bibliotekos patalpose įkurtas V.Sirokoslės memorialinis muziejus; taigi pačiai bibliotekai tenka ne daugiau kaip 60 m².⁵²

Kai kurių bibliotekų būklė labai bloga. Tai Šumsko ir Ažulaukės bibliotekos. Jų patalpos drėgnuose ir senuose pastatuose.

Vilniaus rajono centrinės bibliotekos patalpos iki 1981 metų buvo avariniame stovyje.⁵³ Biblioteka buvo įsikūrusi mediniame sename pastate, kuris buvo labai ankštas, drėgnas ir visai netinkamas bibliotekai. Daugelis bibliotekos skyrių buvo išsimėtę po visą rajoną: CB komplektavimo skyrius buvo Skaidiškėse 3 km nuotolyje, vaikų literatūros skyrius, mainų - rezervinis fondas ir saugykla - Nemenčinėje, 39 km nuotolyje. Toks susiskaldymas trukdė veiksmingam

⁵¹Skuodytė E. Vien bibliotekininkų pastangų per maža // Bibliotekų darbas.-1987.-Nr.12.-P.8.

⁵²Ten pat.

⁵³Ten pat.

vadovavimui, operatyviai bei efektyviai jos skyrių sąveikai, taip pat atsiliėpė bibliotekinio darbo kokybei.

Nuo 1981 metų Vilniaus rajono centrinė biblioteka yra Rudaminos gyvenvietės kultūros namų antrajame aukšte. Čia įsikūrę bibliografinis, knygų komplektavimo skyriai, skaitykla, vaikų skyriaus filialas (vaikų skyrius įsikūręs Nemenčinėje).

Vilniaus rajono bibliotekų materialinė bazė buvo menka. Bibliotekoms trūko inventoriaus - knygų lentynų, stalų, o ką jau kalbėti apie tokias technines priemones, kaip magnetofonas, videomagnetofonas, televizorius, kai bibliotekoms trūksta telefonų, dauginimo prietaisų. Todėl tuomet rengiamame soc. lenktyniavime 1978 - 1989 metų laikotarpyje Vilniaus rajono CBS buvo paskutiniame dešimtuke:

1979 m. - 44 vieta;

1980 m. - 35 vieta;

1989 m. - 40 vieta;

1984 m. - 42 vieta.

3. VILNIAUS RAJONO CENTRINĖS BIBLIOTEKOS VEIKLA (1990 - 1994).

Vargu ar rasime žmogų, kuris abejotų kultūros reikšme visuomenės gyvenime. Ta reikšmė ypač akivaizdžiai išryškėja svarbių visuomenės pokyčių sąlygomis.

1990 metai Lietuvai buvo esminio persilaužimo politiniame respublikos gyvenime metai. Nuošalyje neliko ir kultūra. Dinamiškai besikeičiančioje valstybėje kito ir kultūrinių įstaigų, tame tarpe ir bibliotekų padėtis bei reikšmė. Iki tol biblioteka buvo traktuojama kaip ideologinė įstaiga, kurios pagrindinis uždavinys - propaguoti valdančiosios partijos ideologines pozicijas. Daugiapartinė sistema ir valstybės orientacija į amžinąsias humanistines vertybes nukreipė biblioteką į kitų uždavinių sprendimą. Dabar bene svarbiausia visuomenei iškilusi problema yra ta, kad lietuviams tenka mokytis primiršto per amžius vaidmens - būti pagrindine tauta ir valstybingumo reiškėja. Tokioje daugianacionalinėje terpėje, kokia yra Rudamina bei visas Vilniaus rajonas, tai nėra lengva. Juolab, kad ligšiol nueitas kelias buvo kitoks.

Iš esmės besikeičianti lietuvių tautos padėtis įpareigojo ir biblioteką, kaip apolitišką kultūros įstaigą, atsakomybei už greta esančias tautines mažumas, atvirumui, geranoriškai, nuoširdžiai paramai mokantis lietuvių kalbos, perprantant nacionalinę kultūrą.

Vilniaus rajono centrinė biblioteka aptarnauja daugiausiai Rudaminos mikrorajone gyvenančius žmones, kurių nacionalinė sudėtis ganėtinai marga. Vilniaus rajone gyveno 1990 m. duomenimis apie 94 tūkst. gyventojų; iš jų apie 63% lenkų tautybės ir tik - 20% lietuvių.⁵⁴ Šis tautinis gyventojų pasiskirstymas ir lemia literatūros komplektavimą, skaitytojų aptarnavimo specifiką, masinių renginių diferencijuotą pobūdį ir kt.

3.1. Spaudinių fondo komplektavimas

Bibliotekos komplektavimo skyrius atsako už bibliotekos fondų sudėtį bei kokybę literatūros komplektavimo procese. Tik teisingai sukomplektuotas fondas padeda bibliotekininkui gerai aptarnauti skaitytoją.

1990-1991 m. pagrindinis komplektavimo skyriaus darbuotojų dėmesys buvo nukreiptas į bibliotekų sistemos fondų inventorizaciją. Reikėjo įtraukti į inventorines knygas CBS fondus už laikotarpį nuo 1977 iki 1987 metų. Be to, didelis dėmesys buvo skirtas knygų fondų tvarkymui. Prie centrinės bibliotekos buvo sudaryta 1991 m. komisija, atsakinga už spaudinių fondų valymą nuo pasenusios ir susidėvėjusios

⁵⁴Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina,1990.-P.2.

literatūros.⁵⁵ Kaip matyti iš lentelės Nr.4. 1989 - 1991 metais buvo gausiausiai nurašyta literatūros. Tokį didelį nurašomos literatūros kiekį galima paaiškinti tuo, kad pasikeitus visuomeninei-politinei situacijai, Lietuvą paskelbus Nepriklausoma Respublika, bibliotekų fondai buvo valomi nuo idėjiniu požiūriu pasenusios, o taip pat ir susidėvėjusios literatūros. Vien 1990 - 1991 m. pasenusio turinio literatūra sudarė 50 % visos nurašomos literatūros, kai tuo tarpu susidėvėjusi literatūra sudarė 43,5% nurašomos literatūros. Tačiau labai svarbu, kad nurašymas vyktų apgalvotai ir atsakingai.

Bibliotekų fondams vykdant nurašymą buvo iškilusi reali grėsmė, t.y. literatūros skirstymas į "mūsų" ir "tarybinę". Mūsų pergyvenamas laikotarpis dar kartą įrodo, kad istorija kartoja. Juk savo laiku iš bibliotekos fondų buvo pašalintos J.Stalino, N.Chruščiovo, L.Brežnevo, A.Sniečkaus knygos. Visa tai buvo daroma bijant užkliūti. Ir tik atsitiktinumo dėka Rudaminoje centrinės bibliotekos saugyklos fonduose liko J.Stalino "Raštai", keletas L.Brežnevo "literatūrinių" bandymų. Juk nurašę ir išmetę tų žmonių knygas mes būtume sudarę tokias pat sąlygas, kokias kadaise, savo potvarkių pagalba, jie buvo sudarę mums. Jų potvarkių tikslas buvo riboti informacijos pasirinkimą, varžyti asmenybę. Tad kuo geresni būtume mes, drausdami skaityti jų knygas? Juk ilgainiui to meto literatūra ir pati bukaprotiščiausia, taps istorijos mokslo tyrinėjimo objektu. Tai pasakytina daugiau apie visuomeninę politinę literatūrą. Tokiomis tendencijomis savo darbe vadovavosi komplektavimo skyriaus darbuotojai priiminėdami nurašytos literatūros aktus, konsultavo šiais klausimais kaimo bibliotekininkus.

1992-ųjų metų pagrindinis uždavinys - naujai gautos literatūros klasifikavimas pagal UDK. Metų pradžioje labai trūko metodinės literatūros, todėl teko vadovautis žurnale "Tarp knygų" išspausdintu pagrindinių skirsnių sąrašu. Kad palengvintų darbą, buvo rašomi dveji indeksai - tiek senas, tiek naujas UDK. 1993 m. senosios klasifikacijos indekso buvo atsisakyta.

Tam, kad komplektuojama literatūra atitiktų ekonominį aptarnaujamo mikrorajono profilį, skyriaus darbuotojai kasmet rinko medžiagą iš kaimo filialų darbuotojų apie įvykusius pakitimus. Aprašomuoju laikotarpiu šių pakitimų buvo ypač gausu, todėl ekonominio profilio kartoteką teko atnaujinti iš pagrindų (ja skyriaus darbuotojai naudoja paskirstant naują literatūrą).

Pastaruoju metu daug rūpesčių kelia uždaromos kaimo bibliotekos, ir jei 1990 m. rajone buvo 49 bibliotekos, tai 1994 m. jų buvo 44. 1992 m. buvo uždaryti Avižienių, Riešės filialai, 1993 m. - Airėnų, Mickūnų, Kazimieravos (žr.priedą Nr.2.). Jų fondai buvo perduoti į mainus. Daug literatūros buvo nurašyta. Tačiau ir vėl iškilo problema - kur sudėti knygas, pervestas į mainų fondą? Ankstesniais metais tiek mainų, tiek saugyklos fondai buvo Nemenčinės miesto bibliotekos patalpose. Sąlygos nebuvo geros, bet... Kuriantis naujoms struktūroms rajone į šias patalpas pradėjo pretenduoti Nemenčinės miesto agrarininkai. Mainais už tuos du kambarius teko pasitenkinti patalpomis Senasalio pradinėje mokykloje. Tenai ir

---

⁵⁵Ten pat.-P.1.

fondas su 34162 egzemplioriais, o knygos išblaškytos po rajoną: dalis Senasalyje, dalis - Rudaminoje CB sandėliuke. Mainų fondas praktiškai nenaudojamas.⁵⁶

Ne ką geresnė padėtis ir su CB saugyklos fondu. Jis taip pat yra dviejose vietose - dalis CB, kita dalis - Skaidiškių pradinės mokyklos patalpose, tačiau jau ir iš jų liepiama išsikelti. Priežastis paprasta - patalpos priklauso švietimo, o ne kultūros skyriui. O keltis nėra kur.

Visi šie faktai leidžia daryti vieną išvadą - kaimuose nustoja funkcionuoti paskutiniai kultūros židiniai - bibliotekos.

Knygų komplektavimas taip pat tampa vis didesne problema. Šis procesas gana stichinis. Nėra jokių teminių planų, o bibliotekų kolektočius komplektavimo grupių kaip anksčiau neorganizuoja.

Taigi, komplektavimo šaltiniai yra labai įvairūs, tačiau šito neužtenka. Labai trūksta specialiosios literatūros. Daug jos leidžiama Rusijoje, tačiau kol kas visi ryšiai nutrūkę, todėl šių knygų komplektavimas labai atsitiktinis.⁵⁷

Vilniaus rajono specifika ta, kad čia didesnis poreikis literatūrai lenkų bei rusų kalbomis.^{58,59} Literatūros fondas lenkų kalba papildomas labdaros keliu. Čia į pagalbą atėjo Lietuvos lenkų sąjunga (1993m. gauta virš 4000 egz., 1994 m. 704 egz.). Rusų kalba gauta literatūra praeitais metais tesudarė tik 8% visos gautos literatūros. Fondus rusų kalba biblioteka pildė iš mainų rezervinio fondo.

Geras siuntas biblioteka gavo ir per M.Mažvydo biblioteką, iš Čikagoje gyvenenčių tautiečių. Tai buvo religinio turinio literatūra, istorinės monografijos, rezistencijos kovų dalyvių, spėjusių emigruoti į Ameriką, atsiminimai.

Tačiau būtina paminėti ir tai, kad labai tragiška padėtis su vaikų literatūra. 1994m. gauta literatūra vaikams tesudarė tik 3,5% viso gautos literatūros kiekio. Tokių knygelių kaip V.Disnėjaus "Snieguolė ir nykštukai", "Dama ir valkata" gavo biblioteka vos po du egzempliorius. Knygų vaikams išleidžiama nemažai, tačiau biblioteka jų negauna. Taip pat nagaunama literatūra ir rusų kalba, nors rusų kalba skaitančių vaikų skaičius yra didžiausias.

Keičiantis gyvenimo sąlygoms labai populiarios tapo knygos rinkos, ekonomikos, privataus verslo organizavimo, finansų apskaitos klausimais. Tačiau panašios literatūros gaunama taip pat po vieną-du egzempliorius. Daugiau literatūros reikėtų ir besimokantiems lietuvių bei užsienio kalbų.

Pastaruoju metu komplektavimas - tai procesas, kuris vis labiau priklausomas nuo lėšų bei labdaros paskirstymo. Ekonominio stabilumo stoka labai atsiliepia fondų komplektavimo kokybei. Tos "baltos dėmės" dar ilgai primins šį ekonominės destabilizacijos laikotarpį.

⁵⁶Vilniaus rajono CB metraštis. 1992-1993 m.-Rudamina,1994.-P.23.

⁵⁷Duclionienė A. Knygų rinkimų klausimas // E. Ry. darbas. - 1994. - Nr. 3. - P. 5

⁵⁸

⁵⁹Stanevičienė D. Rytų Lietuvos bibliotekų fondai: praeitis, dabartis, ateitis // Tarp knygų.-1993.- Nr.2.-P.2.

3.2. Bibliografinis informacinis darbas

Bibliografinis informacinis darbas Vilniaus rajono ir kaimo filialuose susideda iš informacinio bibliografinio aparato organizavimo bei propagandos, savalaikio savalaikio visuomenės informavimo apie naujai gautą literatūrą, o taip pat betarpiško kontakto su skaitytojais atsakant į jų užklausas.

Bibliografinės informacinės literatūros fondą, abėcėlinį bei sisteminių katalogus, universalines sistemes straipsnių kartotekas turi tiek centrinė biblioteka, tiek filialai. Žinoma, ne visuose filialuose jie tikrai gerai, teisingai tvarkomi. Pilnai sutvarkytus katalogus turi tik 15 filialų. Kituose filialuose katalogai laiku nepapildomi, neredaguojami. Tai galima būtų paaiškinti tiek darbuotojų aplaidumu, tiek jų menku išsilavinimu (žr. lentelę Nr.2).

Kaimo filialuose abėcėliniai katalogai atspindi visą bibliotekoje esančią literatūrą, o sisteminių katalogų bibliotekose yra du - vienas atspindi literatūrą suaugusiems, kitas - vaikams.

Centrinėje bibliotekoje tiek suaugusiųjų, tiek vaikų literatūros abonementai turi po sisteminių bei abėcėlinių katalogus.

1991 metais bibliografams iškilo naujas uždavinys pereiti prie UDK. Todėl jau 1990 m. bibliografinis skyrius skyrė daug dėmesio katalogų ir kartotekų galutiniam sutvarkymui. Universalioji žurnalų ir laikraščių straipsnių kartoteka CB ir filialuose buvo papildyta naujais skirtukais, išimti pasenę. Kadangi spaustinės žurnalų ir laikraščių straipsnių kortelės nuolat vėluoja, darbuotojai patys aprašinėjo aktualesius straipsnius iš spaudos. 1991 m. universalioji straipsnių kartoteka jau buvo sutvarkyta pagal UDK, išskirtos rubrikos aktualiomis temomis. Per metus į šią kartoteką buvo įjungta apie 1000 kortelių.⁶⁰ Be to, kadangi CB stokoja vietos, tai seni laikraščiai ir žurnalai nepaliekami saugoti, bet centrinės bibliotekos darbuotojai peržiūri visą gautą spaudą, atrenka įdomiausius straipsnius ir rengia temines papkes, kuriomis noriai naudojami ir skaitytojai.

CB bibliografinis skyrius ruošia knygų apžvalgas, kurias spausdina rajoniniame laikraštyje (1990 m. 10 apžvalgų), tačiau ne visi šie sąrašai buvo išspausdinti, o 1992-ųjų pabaigoje jų publikacijos ir visai nutrūko dėl redakcijos kaltės. Planuojama juos vėl atnaujinti, bet ne vien nuo bibliografų norų tai priklausys. Todėl teliko vienas naujų knygų propagavimo būdas - parodos.

1992 m. į UDK buvo pervestas sisteminis centrinės bibliotekos katalogas, vaikų literatūros skyriaus abėcėlinis bei sisteminis katalogai.⁶¹ Pradėtas skaitytojų aptarnavimo skyriaus abėcėlinio katalogo pervedimas pagal naują klasifikaciją baigtas 1994 m. Metų eigoje buvo naujai sudarytas saugyklos fondus atspindintis katalogas.

Nemažai dėmesio taip pat skiriama atsakymams į skaitytojų bibliografinės užklausas. Pastaruoju metu šios užklausos konkrečios faktografinės informacijos

⁶⁰Vilniaus raj. CB ataskaita.-Rudamina,1991.-P.6.

⁶¹Ten pat.-1992.-P.4.

linkme.⁶² , jos dažniausiai susiję su LR Vyriausybės priimamais įstatymais ir nutarimais, liečiančiais gyventojų socialines problemas. Buvo teikiamos konsultacijos ir bibliotekų darbuotojams, kai jiems pateikti užklauskimai būdavo sudėtingi ir dėl šaltinių stokos, ar kitų priežasčių bibliotekininkai negalėjo į juos atsakyti.

Kita svarbi veiklos kryptis buvo kraštotyra. Vilniaus rajono CBS darbuotojai rinko ir propagavo kraštotyrimę literatūrą, rašė darbus, organizavo masinius renginius. Ieškant naujų aktualių temų kraštotyros darbo bare, pradėta rinkti medžiaga apie stalinizmo metų aukas, šiuometu gyvenančias Vilniaus krašte. Kaimo darbuotojų surinkta medžiaga buvo apibendrinta kartotekoje. 1992 m. buvo sudaryta nauja kartoteka meistrams⁶³ Prie jos sudarymo aktyviai prisidėjo kaimo filialų bibliotekininkės. Na, o centrinėje bibliotekoje galima gauti suvestinius duomenis šiais ir kitais kraštotyros klausimais. Kraštotyrimėje kartotekoje aprašyta medžiaga publikuota apie Vilniaus rajoną siekia net 1890 metus.

Be kraštotyrimės kartotekos CB ir kaimų filialai veda iškarpu aplankus: "Mes rašome, apie mus rašo" ir "Pažink savo kraštą".

1991 metais užbaigtas kraštotyriminis darbas "Vilniaus rajono architektūriniai paminklai", parengtas darbas "Vilniaus rajono katalikų bažnyčios". Lenkų kalba parengtas darbas "Liaudies išminties grūdas", kur surinktos Vilniaus krašto patarlės, priežodžiai, mįslės ir kt.⁶⁴

Jau tapo tradicija Vilniaus rajone liepą skelbti kraštotyros mėnesiu. Tuo metu bibliotekų darbuotojai didelį dėmesį skiria kraštotyrimės medžiagos rinkimui. Vėliau ši surinkta medžiaga (apie spalio, lapkričio mėn.) bendrų susirinkimų metu pristatoma, aptariama, numatomos tolesnės veiklos gairės. Tuo tikslu neretai pravedami ir masiniai renginiai, pvz.- 1993 m. renginys "Suleiskim šaknis į gimtąją žemę", kurio metu buvo paminėtos 170-osios lenkų poeto L.Kondratovičiaus-Syrokmlės gimimo metinės.

1993 m. Vilniaus rajono bibliotekininkai dalyvavo Lietuvos kraštotyros draugijos organizuotoje kaimų istorijų apžiūroje. Iš 9 kraštotyros draugijos pirmininkės I.Gliukaitės atrinktų darbų du buvo parengti centrinės bibliotekos, jau minėti "Vilniaus rajono architektūros paminklai" ir "Vilniaus rajono katalikų bažnyčios".⁶⁵

Be bibliografinio informacinio aparato organizavimo, kraštotyriminio darbo bei skaitytojų informavimo ir atsakymo į užklauskas, bibliografinio sektoriaus darbuotojos nemažai dėmesio skyrė metodinei ir praktinei pagalbai kaimo filialų darbuotojams. Šiai veiklai bibliografai galėtų skirti ir daugiau dėmesio, tačiau čia vėl tarytum į sieną atsiremiamą į menką materialinę bazę: dauginimo ar kopijavimo technikos, lėšų benziniui stoka. O, be to ir kaimo filialų darbuotojai neretai pro pirštus žiūri į bibliografinio informacinio aparato kokybišką sutvarkymą. Žinoma, tai

⁶²Vikšraitienė S., Kliukienė D. Populiarus skaitymo centras // Tarp knygų.-1993.-Nr.6.-P.6.

⁶³Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina,1992.-P.4.

⁶⁴Ten pat.-1990.-P.5.

⁶⁵Vilniaus rajono CB metraštis 1992-1993m.-Rudamina,1994m.-P.17.

daugeliu atvejų susiję su personalo bibliotekiniu išprusimu, o ir valstybinės kalbos nemokėjimas užima ne paskutinę vietą.

3.3. Darbas su skaitytojais.

3.3.1. Skaitytojų aptarnavimas.

Skaitytojų aptarnavimo skyrius - pagrindinis bibliotekos padalinys. Nuo šiame skyriuje dirbančių žmonių priklauso visos bibliotekos prestižas aptarnaujamame mikrorajone. Skaitytojų nuomonę apie biblioteką formuoja pats bibliotekininkas. Todėl labai svarbu, kad čia dirbtų žmonės, nusipelnę pagarbą savo erudicija, inteligentiškumu, mandagumu bei korektiškumu.

Vilniaus rajono centrinės bibliotekos skaitytojų aptarnavimo skyriuje 1990-1993 m. laikotarpyje buvo didelė kadru kaita. Per dvejų metų laikotarpį skyriuje keturis kartus pasikeitė vedėja. Tai susiję su tuo, kad bibliotekos kolektyvas moteriškas, o dauguma darbuotojų - jaunos moterys, kurios ir išėjo į ilgalaikes atostogas. Be to 1991 m. buvo pravesta ir skyrių reorganizacija (apjungti bibliografinis ir aptarnavimo skyriai).⁶⁶

Tokia padėtis: vedėjų kaita, ilgai trukusi reorganizacijos nežinia, pakitimai rajono valdžios struktūrose negalėjo neatsiliepti ir skyriaus darbui. Tačiau nežiūrint to, bibliotekoje buvo rengiamos spaudinių parodos, aptarnaujami skaitytojai, dirbama su fondais, atliekami kiti kasdieniniai darbai.

Svarbiausias aptarnavimo skyriaus rezultatas yra skaitytojai bei išduotos literatūros skaičius (žr.lentelę Nr.7, 8, 10).

Taigi, iš statistinių duomenų matyti, kad centrinė biblioteka aptarnauja maždaug vieną trečiąją mikrorajone gyvenančių žmonių. Bibliotekos fondais naudojasi ne vien Rudaminos gyventojai. Daug skaitytojų gyvena Skaidiškių gyvenvietėje (jų tarpe daugiausiai moksleiviai, nes jie lanko Rudaminoje esančias mokyklas), kituose aplinkiniuose kaimuose. Atrodytų, kad rezervas gausinti skaitytojų būrį yra, tačiau, kaip ir visur respublikoje, bibliotekas taip pat palietė sunkėjančios ekonominės sąlygos. Todėl ir skaitytojai, užuot leidę laisvalaikį su knyga, randa alternatyvų užsiėmimą, siekiant pagerinti savo gerbūvį. Be to negalime užmiršti ir to fakto, kad bibliotekos lankytojai gyvena kaimo vietovėje ir dauguma kaimo sąlygomis. Todėl analizuojant literatūros išdavimą labai juntamas sezoniškumas. Lankytojų skaičius, tiek suaugusiųjų, tiek vaikų literatūros abonementuose, žymiai sumažėja jau gegužės mėnesį, nekalbant apie vasaros darbmetį ar rudens pradžią.

Siekiant pritraukti kuo didesnį skaitytojų skaičių jau daugelį metų centrinė biblioteka turi savo literatūros išdavimo punktą Vilniaus rajono Vidaus reikalų patalpose. Jame kartą per savaitę dirba ilgametė darbuotoja. Anksčiau toks punktas buvo ir Vilniaus rajono kultūros ir švietimo skyriuje. Tačiau 1991 m. tokiam punktui

⁶⁶Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina,1991.-P.2.

dideliame vykdomojo komiteto pastate kultūros ir švietimo skyriaus užimamuose kabinetuose vietos neatsirado.⁶⁷ tai ir vėl atsiliepė bibliotekos skaitytojų skaičiui, kuris ir taip nuolat mažėja. Paaiškinti tai galima būtų ir tuo, kad labai mažėja prenumeruojamų leidinių (trūksta lėšų), ypač rusų kalba, skaičius. Retesnės ir ne tokios gausios knygų siuntos gaunamos iš bibliotekų kolektoariaus. Dar viena priežastis, tai blogai apšildomos patalpos, kurios rudens ir žiemos mėnesiais tampa patalpomis, kur neįmanoma būti be palto ir pirštinių.

Nors, kaip matyti, darbas su skaitytojais nėra lengvas, tačiau jis turi ir privalumų. Visų pirma, jis nėra monotoniškas, teikia galimybių atsiskleisti bei turtėti bibliotekininko asmenybei, dirbant bendrauti su įvairiais žmonėmis. Kiekvienas susitikimas teikia naujų įspūdžių, plečia akiratį, padeda geriau pažinti žmones, jų poreikius, interesus bei skonį. Bibliotekininkui šiuo atveju iškyla užduotis - kuo geriau patenkinti skaitytojo poreikį knygai, organizuoti aktualias knygų parodas, masinius renginius.

3.3.2. Masiniai renginiai

Propaguojant biblioteką, jos fondus, buvo organizuota daug parodų visuomenine politine, istorine tematika, pvz.: "Per laisvą žmogų į laisvą tautą", "Lietuviško žodžio kelias", "Lietuvos istorinės asmenybės", "Po ciernistoi drodze..." Nebuvo užmirštos ir jubiliejinės rašytojų, poetų, muzikų gimimo ar mirties datos. Kaip ir anksčiau nuolat veikia parodėlė "Naujos knygos".

Tačiau vienas svarbiausių skaitytojų telkimo į biblioteką būdų yra stambūs masiniai renginiai. 1991 m. bibliotekoje buvo paminėta knygnešio diena ir organizuota popietė "Lietuviško žodžio kelias". Joje dalyvavo nemažai skaitytojų, o su jais bendravo knygnešio anūkė, mokytoja L.Baranovska.⁶⁸

Jau tapo tradicija kalėdinės vakaronės "Jau beldžias į duris ir kūčios ir kalėdos..." Šis renginys vyksta bibliotekos skaitykloje, kur dengiamas ir simbolinis kūčių stalas su visais dvylika patiekalų. Čia bibliotekininkės ir skaitytojai dalijasi patirtimi, kaip pagaminti vieną ar kitą kūčių skanėstą. Antroji renginio dalis buvo skirta kūčių nakties burtams.

Atskirai norėtusi paliesti darbo su mažaisiais skaitytojais tradicijas. Jos šioje bibliotekoje nėra senos. Kaip matyti iš antrojo diplominio darbo skyriaus, anksčiau būdavo apsiribojama daugiausiai parodų rengimu ar kokio rašytojo popietėmis. Tačiau pasikeitus darbuotojui ir vaikų literatūros skyriuje pradėjus dirbti M.Giedrienei - specialistei su spec. pedagoginiu ir bibliotekiniu išsilavinimu - vaikų skaitymo kultūros ugdymui, kompleksiniam jų auklėjimui pradėtos naudoti lėlės, inscenizuojamos pasakos. Buvo susidurta su scenarijų problema, bet išeitis buvo rasta - keletą jų parašė aptarnavimo skyriaus vedėja V.Leonavičiūtė. Šie renginiai buvo labai populiarūs ir 1993 m. biblioteka jau turėjo lėlių teatriuką "Nyktukas",

⁶⁷Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina,1991.-P.4.

⁶⁸Vilniaus rajono CB ataskaita.-Rudamina,1991.-P.2.

dramos būrelį "Bildukas". Taip pat bibliotekininkė dirba su mergaičių grupe, mergaitės noriai padeda prailginti vaikškų knygelių amžių. Jos pačios save vadina mergaitėmis iš "knygelių ligoninės".⁶⁹ Taip pat bibliotekos foje nuolat rengiamos parodėlės "Piešia mūsų skaitytojai", kurių ekspozicija keičiama vidutiniškai 5-6 kartus per metus.

Kita masinio darbo su mažaisiais skaitytojais darbo forma, jau turinti senas tradicijas, tai ekskursijos į vaikų literatūros skyrių. Rudaminos ir jos apylinkių vaikai bibliotekos vaikų literatūros abonemento skaitytojais tampa nuo pirmos klasės, nuo to momento, kai jie išmoksta skaityti. Ekskursijų metu bibliotekininkė pasakoja apie fondą, padeda išsirinkti knygutę ir užrašo mokinuką į biblioteką. Ne paslaptis - pradinukai ir yra aktyviausi bibliotekos lankytojai.

Matyt, šių visų priemonių dėka ir pagrindiniai statistiniai rodikliai vaikų literatūros skyriuje mažai kinta, pvz.: 1992 m. - 573 skaitytojai, 1993m. - 553, 1994 m. - 502. Jiems buvo išduota literatūros 1992 m. - 12241 egz., 1993 m. - 11216 egz., 1994 m. - 10044 egz.

Apibendrinus šiuos rezultatus, galima teigti, jog pasiektas neblogas metų skaitomumo rodiklis - 20-21 knygelė vienam vaikui, nors vidutinis apsilankymų skaičius per metus nėra aukštas - vos 7-8 kartai. Matyt, tempų dinamika neaplenkia ir vaikų.

3.4. Metodinė centrinės bibliotekos veikla.

Vilniaus rajono centrinės bibliotekos metodinis skyrius ir aprašomuoju laikotarpiu toliau vykdė tiek kontrolinę, tiek konsultacinę funkcijas, nors vykstant dinamiškiems pasikeitimams visuomeniniame respublikos gyvenime ypatingą dėmesį teko skirti paprasčiausiai pagalbai filialams. Atliekant darbą kaimo filialuose buvo remiamasi ir etatiniais (jų teliko po reorganizacijos du) ir neetatiniais metodininkais. Pastarųjų pagalbos dažniausiai prireikdavo suteikiant kompleksinę metodinę-praktinę pagalbą kaimo filialams. Didžiajai daugumai išvykų į kaimo filialus vadovavo centrinės bibliotekos direktorė G. Budavičienė.

Statistiniai duomenys rodo, kad 1992 m. metodinis skyrius organizavo 78 išvykas į kaimo bibliotekas,⁷⁰ 1994m. - 60.⁷¹ Taigi, duomenys demonstruoja pastovumą. Į kaimo filialus buvo vykstama su tikslu patikrinti įvairius bibliotekinio darbo barus, organizuoti peradvimą-priėmimą, išaiškinti mokyklų ir masinių bibliotekų apjungimo galimybes. Bibliotekų jungimo priežastys: lėšos; bibliotekos arti viena kitos, siekimas pagerinti skaitytojų aptarnavimą mokyklose, nes iki šiol bibliotekose dirbo daug nespecialistų.⁷²

Taip 1993m. 13 rajono mokyklų bibliotekų fondai buvo perduoti sistemos masinėms bibliotekoms, o mokyklose palikti literatūros išdavimo punktai.

⁶⁹Vilniaus rajono CB metraštis. 1992-1993m.-Rudamina,1994.-P.10.

⁷⁰Ten pat.-1992.-P.5.

⁷¹Ten pat.-1994.-P.13.

⁷²Kvietkauskienė R. Bibliotekų tinklo būklė: faktai ir argumentai //Tarp knygų.-1994.-Nr.2.-P.1-3.

Kitas metodinio skyriaus darbo baras - gamybinių susirinkimų organizavimas bei pravedimas. Tiek 1992 m., tiek 1993 m. jų buvo organizuota po 10.⁷³ Šių susirinkimų metu analizuojamos įvairios bibliotekinio darbo, organizacinės problemos. CB darbuotojai rengia aktualius pranešimus, pvz.: "Knygų fondo inventorizacijos problemos", "Fondų pervedimas į UDK", "Literatūros parodų organizavimas" ir kt. Į susirinkimus buvo kviečiami lektoriai (Nacionalinės M.Mažvydo bibliotekos bibliotekininkė Z.Jackonienė, kraštotyros draugijos pirmininkė I.Seleikaitė).

1990 metais metodistai organizavo geriausio patyrimo kartoteką "Masinis darbas Vilniaus raj. CBS", kurioje imta kaupti medžiagą apie kaimo filialuose įvykusius masinius renginius. Ši kartoteka nuolat pildoma, juolab, kad ir centrinės bibliotekos darbuotojai nereti tų renginių svečiai.

Metodinio skyriaus darbuotojai taip pat rengia ir išplatina metodines rekomendacijas įvairiomis aktualiomis temomis, pvz.: "Pakitimai universalioje laikraščių ir žurnalų kartotekoje", "Kraštotyrinės kartotekos organizavimas bei apipavidalinimas" ir kt.

Aprašomuoju laikotarpiu Vilniaus rajono centrinėje bibliotekoje dirbo Liaudies universiteto literatūros fakultetas. Bibliotekų darbuotojams buvo organizuojami susitikimai su rašytojais taip pat organizuoti lietuvių kalbos kursai kitataučiams darbuotojams, juk bibliotekininkų uždavinys šiandien labai aiškus - pirmiausia patiems išmokti valstybinę kalbą, o po to išmokyti kitus.⁷⁴ 1994 m. buvo organizuotas valstybinės kalbos egzaminas CBS darbuotojams, tačiau ne visi jį sėkmingai išlaikė.

⁷³Vilniaus rajono CB metraštis.1992-1993m.-Rudamina,1994.-P.18.

⁷⁴Stancvičienė D. Rytų Lietuvos bibliotekų fondai: praeitis, dabartis, ateitis// Tarp knygu.-1993.-Nr.2.-P.1-3.

IŠVADOS

1978 - 1994 metų laikotarpis - svarbus etapas, Vilniaus rajono bibliotekų istorijoje. Šiuo laikotarpiu buvo formuojama ir vystoma Vilniaus rajono centralizuota bibliotekų sistema. Šio proceso išdavoje Rudaminioje susikūrė Vilniaus rajono centrinė biblioteka bei iki šiol esantis filialų tinklas. Paanalizavę šios sistemos veiklą, galime padaryti tokias išvadas:

1. Šiuo laikotarpiu buvo suformuota centrinė biblioteka ir jos struktūra, stacionariųjų ir nestacionariųjų bibliotekų tinklas. Gana kryptingai buvo komplektuojamas bibliotekų personalas, rūpinamasi jų profesionalumu, tačiau personalo būklė buvo sudėtinga - didelė kaita, mažas profesionalių darbuotojų skaičius nulėmė žemą bibliotekos darbo efektyvumą. Laikui bėgant, gerėjo bibliotekų materialinė bazė, tačiau ir šiuo metu tiek centrinė biblioteka, tiek didžiosios dalies filialų patalpų plotai neatitinka minimalių reikalavimų. Labai mažos centrinės bibliotekos saugyklos patalpos, mainų rezervinis fondas ne vienose patalpose, o tai labai menkina bibliotekinio aptarnavimo efektyvumą.

2. 1978-1994 m. nuolat augo centralizuotos sistemos knygų fondas, keitėsi jo struktūra. Iki 1989 metų kaip ideologizuotos bibliotekų politikos pasekmė - didžiuliai visuomeninės - politinės literatūros fondai (jie sudarė 20% bendro fondo), kurie 1990 - 1994 m. buvo peržiūrėti, tačiau daugelyje filialų tai buvo daroma labai neatsakingai.

Didžiąją dalį fondo sudaro literatūra rusų kalba, nepaisant to, jog didelė gyventojų dalis yra lenkai, o spaudiniai lenkų kalba sudaro tik 12% bendro fondo. Tačiau toks rusiškos literatūros kiekis pateisinamas, nes lenkų kalba skaitančių gyventojų procentas buvo nedidelis, o dauguma lenkų tautybės gyventojų skaitė literatūrą rusų kalba. Sustiprėjus rusifikacijai, lenkiškos mokyklos virto rusiškomis, todėl gyventojų asimiliacija įgavo spartų tempą ir procesas tapo negrįžtamas. Nuo 1990 m., keičiantis situacijai, stiprėjant lietuvių bei lenkų savimonei būtų tikslinga pakoreguoti fondų komplektavimą bei atlikti fondo panaudojimo analizę, juolab, kad literatūros komplektavimas tapo didele problema.

3. Nors ir buvo deklaruojama, tačiau realiai skaitytojų poreikiai nebuvo pagrindinis bibliotekos veiklos kriterijus iki 1990 metų. Centralizuotos bibliotekos masinio darbo analizė rodo, kad iki nepriklausomybės paskelbimo literatūros populiarinimas buvo standartizuotas ir ideologizuotas. Skaitytojų struktūra nekito. Pastaruoju metu ryški skaitytojų mažėjimo tendencija ir ne tik dėl ekonominių priežasčių, bet ir buvusio centralizacijos laikotarpio prirašymo.

Šiuo metu centrinės bibliotekos veikla nukreipiama skaitytojų reikmėms tenkinti, tačiau dažnai bibliotekų darbuotojai atsiremia į lėšų stygių, knygų, periodikos užsakymų netenkinimo problemas, kaip ir visur svarbiausia problema tapo ekonominės sąlygos, o nuo to kenčia ir kultūra.

Šiuo metu biblioteka turėtų atsilaikyti prieš visuotiną sukomercinimo bangą ir kokybiškai peraugti į paslaugų sferos instituciją.

PANAUDOTOS LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Aiškinienė J. Geriau panaudokime tarpbibliotekinį abonementą // Bibliotekų darbas. - 1984.- Nr.6. - P.24.
2. Bibliotekų renginiai - kultūra gyvenimo dalis // Bibliotekų darbas. - 1989. - Nr.8. - P.3.
3. Danilevičius E. Po Vilniaus apylinkes. - V., 1986. - P.97.
4. Dubauskas S. Bibliotekų informaciniai resursai // Bibliotekų darbas. - 1984. - Nr.2. - P.19.
5. Dokumento bibliografinis aprašas: metodikos nurodymai. - V.: VRB, 1986. - 84 p.
6. Dudonienė A. Kaip komplektavome // Tarp knygų. - 1994. - Nr.4. - P.2-3.
7. Gričiūtė L. Bibliotekų centralizacija. Ėjimas vietoje ar laiptelis aukštyne // Bibliotekų darbas. - 1989. - Nr.8. - P.9.
8. Kancleris A. Bibliotekų automatizacija : pasiekimai, problemos ir perspektyvos // Bibliotekų darbas. - 1984. - Nr.6. - P.32.
9. Kaunas D. Bibliotekininko misija // Tarp knygų. - 1994. - Nr.3. - P.1-2.
10. Kožinienė B. Masinių bibliotekų fondų komplektavimas centralizuotoje sistemoje // B-kų darbas. - 1974. - Nr.3. - P.6.
11. Kvietkauskienė R. Bibliotekos metodikos perspektyvos // Bibliotekų darbas. - 1990.- Nr.2. - P.11.
12. Kvietkauskienė R. Bibliotekų tinklo būklė: faktai ir argumentai // Tarp knygų. - 1994. - Nr.2. - P.1-3.
13. Kvietkauskienė R. Praktikos reikia teoretikų paramos // Bibliotekų darbas. - 1989. - Nr.10.- P.6.
14. Leleikienė J. Atsistatydinti ar palaukti // Bibliotekų darbas. - 1989. - Nr.12. - P.7.
15. Paulauskaitė V. Pažinti skaitytoją, jo vertybines nuostatas // Bibliotekų darbas. - 1989. - Nr. 7. - P.8.
16. Skuodytė E. Vien bibliotekininkų pastangų per mažai // Bibliotekų darbas. - 1987. - Nr.12. - P.8.
17. Stanevičienė D. Rytų Lietuvos bibliotekų fondai: praeitis, dabartis, ateitis // Tarp knygų. - 1993. - Nr.2. - P.13.
18. Stankevičienė V. Paauglys ieško kelio, biblioteka taip pat // Bibliotekų darbas. - 1987. - Nr.12. - P.4-5.
19. Šimakauskienė S. Universaliąją dešimtainę klasifikaciją Lietuvos bibliotekoms // Bibliotekų darbas. - 1989.- Nr.7. - P.18.
20. Tamošiūnaitė G. Ženklus metodinės veiklos etapus // Bibliotekų darbas. - 1984. - Nr.7. - P.8.
21. Tarybinės bibliotekininkystės teisinis pamatas // Bibliotekų darbas. - 1984. - Nr.6. - P.1.

22. Tarybų Lietuvos bibliotekininkų IV-oji mokslinė konferencija // Bibliotekų darbas. - 1984. - Nr.2. - P.1-2.
23. Tarybų Lietuvos enciklopedija : T.4. - 1-as leid. - V.: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1988. - 705 p.
24. Tomonis S. Bibliografinis darbas centralizacijos sąlygomis. - Kn.: Bibliotekų veikla, spartinant mokslinę techninę pažangą. - V.: 1982. - P.96.
25. Vikšraitienė S., Kliukienė D. Populiarus skaitymo centras // Tarp knygų. - 1993. - Nr.6. - P.4-7.
26. Vilniaus rajono CB darbo ataskaitos. - Rudamina, 1978 - 1994. - (Mašinosraštis).
27. Zonytė J. Bibliotekų fondai - visų rūpestis // Bibliotekų darbas. - 1989. - Nr.4. - P.8.
28. Zonytė J. Skaitytojas negavo knygos. Kodėl? // Bibliotekų darbas. - 1983. - Nr.9. - P.8.

PRIEDAI

1 lentelė

Gyventojų nacionalinė sudėtis

Tautybė	Iš viso:	%
Lietuvių	16503	19,1
Rusų	7604	8,8
Lenkų	56643	65,6
Baltarusių	4088	4,7
Totorių	445	0,5
Žydų	38	0,04
Karaimų	16	0,02
Kitų tautybių	1005	1,2

Lentelė Nr.2

Vilniaus rajono CBS darbuotojų sudėtis

Metai	Viso	Išsilavinimas			
		Aukštasis		Vidurinis	
		Viso	bibliotekin is	Viso	bibliotekin is
1978	CB 19	3	2	16	8
	CBS 69	3	2	60	24
1979	CB	23	5	3	18
	CBS	75	5	3	70
1980	CB 23	5	5	18	16
	CBS 75	5	5	70	97
1981	CB 23	4	4	19	16
	CBS 75	5	5	70	38
1982	CB 23	5	5	18	15
	CBS 75	7	6	68	36
1983	CB 23	5	5	18	15
	CBS 75	7	6	68	36
1984	CB 25	5	5	18	15
	CBS 75	6	6	68	36
1984	CB 23	5	5	18	15
	CBS 74	7	6	65	36
1985	CB 23	4	4	19	12
	CBS 75	4	4	71	35
1986	CB 22	4	4	18	12
	CBS 72	4	4	70	35
1987	CB 23	6	6	17	13
	CBS 73	7	6	66	34
1988	CB 21	4	4	16	15
	CBS 77	7	6	65	35
1989	CB 19	4	4	14	13
	CBS 67	8	6	57	36
1990	CB 20	7	7	13	9
	CBS 70	11	9	56	37
1991	CB 16	4	4	12	5
	CBS 65	9	6	56	32
1992	CB 12	3	3	8	6
	CBS 61	5	4	34	13
1993	CB 12	3	3	9	7
	CBS 58	5	4	40	31
1994	CB 12	3	3	9	9
	CBS 58	7	4	38	31

Lentelė Nr.3

Vilniaus rajono centralizuotos bibliotekų sistemos
filialų materialinė bazė

Bibliotekos plotas (m ²)	Kaimo b-kų skaičius rajone	Bendro b-kų skaič. %
17 - 30	14	28
31 - 40	9	18
41 - 50	12	24
51 - 60	5	10
61 - 70	1	2
71 - 80	6	12
81 - 100	3	2
per 100	2	4

Lentelė Nr.4

Knygų fondo judėjimas

Metai	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
CB gauta	7933	5569	6847	4781	4566	3986	7456	5871	7409
nurašyta	6333	2401	3588	9377	882	473	1406	681	8300
CBS gauta	34191	39106	44682	31399	26005	27359	55265	37498	44282
nurašyta	38953	23938	16565	30171	9250	6905	15788	24138	27315

Metai	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
CBgauta	7679	4908	4121	4222	2133	3107	1482	2150
nurašyta	2801	1110	7304	5141	5282	2479	1485	2470
CBS gauta	46186	37061	33621	30563	18149	56778	21828	7272
nurašyta	26233	23461	41110	43016	29866	45311	48803	29205

Lentelė Nr. 5
CBS kalbinė fondo sudėtis

Metai		Lietuvių k.	Užsienio k. viso:	Iš užs. k.sk. rusų k.
1978	CB	11727	34819	29372
	CBS	75380	298142	240378
1979	CB	12635	37079	31407
	CBS	80898	438393	245964
1980	CB	13742	39231	33476
	CBS	95898	320909	270614
1981	CB	12530	36977	32200
	CBS	93665	319735	263220
1982	CB	14514	37547	31609
	CBS	94993	339797	279272
1983	CB	15632	42866	35898
	CBS	75864	408985	299880
1984	CB	16902	44722	38105
	CBS	66292	426429	306400
1985	CB	24482	42332	35181
	CBS	128214	377867	314110
1986	CB	17775	47848	40354
	CBS	130314	392734	321616
1987	CB	19001	51500	43836
	CBS	143648	399353	307253
1988	CB	20085	54214	46611
	CBS	141963	541638	347735
1989	CB	19364	51752	44129
	CBS	137449	411663	364558
1990	CB	13688	38998	35077
	CBS	139760	373566	316730
1991	CB	13273	36264	32189
	CBS	139482	385460	3211251
1992	CB	14336	35829	31743
	CBS	145979	390430	309143
1993	CB	14503	35659	31363
	CBS	137843	371589	299389
1994	CB	15220	35180	30734
	CBS	134599	356111	284409

Lentelē Nr.6.

Fondo sudētis skaiċiais pagal mokslo Ńakas

	Visuom.polit.l.		Gamtos m.		Tech.ir Ń.ū.l.		Menas sportas		Kalbos m.,groŃ.		Viso:	
	CB	CBS	CB	CBS	CB	CBS	CB	CBS	CB	CBS	CB	CBS
1	2	3	4	5	6	7						
1978	6935	57134	2910	14630	1908	1815	1870	10954	32923	272759	46546	373522
1979	7882	64722	3157	16529	2232	19338	2106	11765	34337	276336	49714	38869
1980	9312	74776	3477	18383	2671	22643	2531	13711	34982	287244	52973	416807
1981	8465	77722	3361	19700	2545	23680	2276	13693	32860	278605	49507	413400
1982	9408	83278	3704	21404	2735	24557	2516	14499	33698	291052	52061	434790
1983	10080	88280	3509	22627	2998	26174	2648	15444	35939	302719	56514	455244
1984	11647	97297	4389	26407	3449	29085	2970	17426	39169	322506	61624	492721
1985	12855	102533	4837	28615	3800	29801	3328	19342	41994	325790	66814	506081
1986	13225	111077	4914	31387	3784	31455	3216	20631	40484	328498	65623	523048
1987.	14478	116208	5145	32265	4000	32726	3473	21711	43405	340091	70501	543001
1988	15484	119704	5393	32859	4226	32788	3681	22452	45515	348798	74299	556601
1989	12225	107235	5267	32491	4007	31934	3667	22387	45950	355065	71116	549112
1990	10288	108350	1843	15864	3908	15911	2890	281	33787	351392	52686	536659
1991	6709	98025	1833	15944	3807	38154	2815	21592	34373	360621	99537	534336
1992	7275	91168	1822	16290	3049	38139	2853	21481	34262	391367	50165	558445
1993	6366	75303	1834	15737	3968	35011	2894	19576	35100	363805	50162	509432
1994	6292	69301	1819	16023	3823	32522	2858	18621	35617	355253	50409	491710

Lentelė Nr.7

CBS skaitytojai ir apsilankymų skaičius

Metai		Skaitytojai	Apsilankymų sk. per metus
1978	CB	4169	20831
	CBS	27593	129194
1979	CB	3279	21301
	CBS	29819	164250
1980	CB	3384	27099
	CBS	31538	187887
1981	CB	3184	28234
	CBS	32400	191404
1982	CB	3186	30840
	CBS	32582	193448
1983	CB	3296	31765
	CBS	32670	195685
1984	CB	3758	28516
	CBS	33301	197982
1985	CB	3780	29344
	CBS	33556	205116
1986	CB	3674	28408
	CBS	31873	186806
1987	CB	3632	26484
	CBS	27565	161396
1988	CB	3107	23073
	CBS	24674	132713
1989	CB	2526	18343
	CBS	22493	113914
1990	CB	2278	15315
	CBS	20891	106091
1991	CB	1199	6663
	CBS	18380	96900
1992	CB	1263	8780
	CBS	17872	104806
1993	CB	1217	8087
	CBS	16124	102174
1994	CB	1055	7614
	CBS	14569	86725

Lentelė Nr.8

CBS spaudinių išdavimas

Metai	Viso:		Visuom.polit. I.		Gamtos m.		Tech.ir ž.ū.l.		Menas sportas		Kalbos m.,grož.	
	CB	CBS	CB	CBS	CB	CBS	CB	CBS	CB	CBS	CB	CBS
1	2	3	4	5	6	7						
1978	67506	443035	17192	77686	4171	20392	2530	18033	1815	10706	41798	316218
1979	79278	519291	16273	101147	4748	24737	4279	24317	3281	15606	50697	353484
1980	83551	590035	17433	129838	4919	25768	4442	29775	3252	15505	53505	389149
1981	85058	651263	21610	149297	5363	32651	4948	32967	3156	17733	49979	418615
1982	90056	682404	20704	153809	6608	33812	5115	31452	4414	18886	53215	444145
1983	93474	690560	21516	142887	5054	29172	4084	27836	2604	15812	60216	474793
1984	97188	702651	22208	153017	5306	37822	4365	35216	2584	16738	62725	459798
1985	98046	712969	19972	151423	5372	38253	4779	37078	3403	21386	64520	464799
1986	92078	666546	18879	134329	4432	34549	3969	34236	2434	21955	62364	441507
1987	95846	565506	24844	126703	5095	27995	6458	28949	5790	17626	53659	363233
1988	66841	478516	16090	107406	3117	23841	3652	23733	3230	11991	40752	311545
1989	55163	434575	14643	96221	2254	19473	2907	19532	4344	12036	31015	287313

Lentelė Nr.9

Vilniaus rajono centralizuotos sistemos TBA veikla

Gauta	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
CB	19	28	71	185	95	330	165	250
CBS	110	259	551	185	452	687	376	379
1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
195	275	175	101	98	72	57	33	32
316	491	456	450	213	163	119	33	90

Lentelė Nr.10

CBS spaudinių išdavimas

Viso:	1990	1991	1992	1993	1994
CB	42634	21215	30169	26585	26421
CBS	402848	344644	338405	317091	276889

Vilniaus rajono centralizuotos sistemos
filialų sąrašas 1994 metais

1. Ažulaukė	23. Nemenčinės miesto biblioteka
2. Bezdonys	24. Nemenčinės miesto vaikų biblioteka
3. Buivydžiai	25. Nemėžis
4. Boreikiškis	26. Paberžė
5. Dūkštas	27. Pagiriai
6. Eitminiškis	28. Pikeliškės
7. Glintiškis	29. Parudomina
8. Grigaičiai	30. Rastinėnai
9. Gudeliai	31. Rukainiai
10. Juodšiliai	32. Salininkai
11. Kalveliai	33. Sudervė
12. Kabiškis	34. Savičiūnai
13. Kairėnai	35. Skaidiškės
14. 40-Totorių	36. Skvilėnai
15. Karvio	37. Sužonys
16. Kalviškis	38. Skleriškės
17. Lavoriškės	39. Šumskas
18. Marijampolė	40. Trakų Vokė
19. Maišiogala	41. Vaidatai
20. Medininkai	42. Visalaukė
21. Mostiškis	43. Vėriškės
22. Mažoji Riešė	44. Zujūnai

Vilniaus rajono centralizuotos sistemos uždarytų filialų sąrašas

1. Avižienių 1992 m.
2. Airėnų 1993 m.
3. Kazimieravos 1993 m.
4. Mickūnų 1993 m.
5. Riešės 1992 m.